

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

**Кафедра музичного мистецтва**

(На правах рукопису)

**САЛЮК КАРИНА ВАСИЛІВНА  
МУЗИЧНА СКЛАДОВА ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ ВОЛИНИ**

Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»

Освітньо-професійна програма «Музичне мистецтво»

Кваліфікаційна робота на здобуття рівня вищої освіти «Магістр»

Науковий керівник:

**ГОЛОВЕЙ ВІКТОРІЯ ЮРІЇВНА**

д. філос. н., професор кафедри культурології

ВНУ імені Лесі Українки

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № \_\_\_\_

засідання кафедри музичного мистецтва

від \_\_\_\_\_ 2024 р.

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_ доктор мистецтва Косинець І.І.

**ЛУЦЬК-2024**

## **Анотація**

**Салюк Карина Василівна**

### **Музична складова весільних обрядів Волині**

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню музичного аспекту весільних обрядів Волинського регіону, що є невід'ємною частиною культурно-етнографічної спадщини України. У роботі акцентується увага на значенні традиційної музики у весільних ритуалах як засобу збереження національної ідентичності та передачі духовних цінностей. Результати дослідження спрямовані на популяризацію унікальних музичних традицій Волині, а також на розвиток інтересу до етнографічної музичної спадщини в сучасному культурному просторі.

Об'єкт дослідження – весільна обрядовість Волині. Предмет дослідження – музична складова весільних обрядів Волині. Наукова новизна роботи полягає у детальному дослідженню музичної складової весільних обрядів Волині на основі синтезу музикознавчого й історико-культурного підходів, що включає в себе аналіз трансформацій, які відбувалися упродовж різних періодів. Особливу увагу приділено впливу соціокультурних факторів на трансформацію музичних елементів весільних обрядів. Унікальним аспектом дослідження є використання звукових записів автентичних музичних творів, що забезпечує можливість їх збереження та подальшого вивчення як важливої частини нематеріальної культурної спадщини регіону. Робота також пропонує рекомендації для популяризації та інтеграції традиційної музики Волині в сучасний культурний контекст, сприяючи її збереженню для майбутніх поколінь.

Матеріали дослідження можуть бути використані для розробки відповідних навчальних курсів, методичних матеріалів тощо. Також вони можуть сприяти відновленню інтересу до забутих звичаїв та музичної спадщини весільних обрядів Волині, відтворенню їх елементів на фольклорних фестивалях, воркшопах, майстер-класах з метою репрезентації культурної

ідентичності волинян та автентичних елементів музичної культури нашого регіону.

***Ключові слова:** весільна обрядовість Волині, музичні традиції Волині, культурно-етнографічна спадщина, національна ідентичність, духовні цінності, етнографічна музика, музикознавчий підхід.*

**Summary**  
**Karyna Vasylivna Saliuk**  
**The Musical Component of Wedding Rituals in Volyn**

This qualifying work is dedicated to the study of the musical aspect of wedding ceremonies in the Volyn region, an integral part of Ukraine's cultural and ethnographic heritage. The work emphasizes the importance of traditional music in wedding rituals as a means of preserving national identity and transmitting spiritual values. The research results aim to popularize the unique musical traditions of Volyn and develop interest in ethnographic musical heritage in the contemporary cultural sphere.

The object of the study is the wedding rituals of Volyn. The subject of the study is the musical component of Volyn's wedding ceremonies. The scientific novelty of the work lies in the detailed study of the musical component of Volyn's wedding ceremonies based on a synthesis of musicological and historical-cultural approaches, including an analysis of the transformations that have occurred over different periods. Particular attention is paid to the influence of socio-cultural factors on the transformation of musical elements in wedding ceremonies. A unique aspect of the research is the use of sound recordings of authentic musical works, which provides an opportunity for their preservation and further study as an important part of the region's intangible cultural heritage. The work also offers recommendations for popularizing and integrating traditional Volyn music into the modern cultural context, contributing to its preservation for future generations.

The research materials can be used to develop relevant educational courses, methodological materials, etc. They can also contribute to the revival of interest in forgotten customs and the musical heritage of Volyn wedding ceremonies, reproducing their elements at folk festivals, workshops, and master classes in order to represent the cultural identity of Volyn residents and the authentic elements of the musical culture of our region.

**Keywords:** *Volyn wedding rituals, Volyn musical traditions, cultural and ethnographic heritage, national identity, spiritual values, ethnographic music, musicological approach.*

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>3</b>
<b>1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ .....</b>	<b>7</b>
1.1. Музична культура як соціокультурне явище.....	8
1.2. Особливості вивчення музичної культури на Волині.....	11
Висновки до розділу 1.....	16
<b>2. ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ ВОЛИНСЬКОГО КРАЮ.....</b>	<b>19</b>
2.1. Значення музичних компонентів у весільних обрядах.....	20
2.2. Основні етапи весільного обряду на Волині.....	25
2.3. Різноманітні жанри та музичні форми у весільних обрядах.....	43
Висновки до розділу 2.....	45
<b>3. СУЧАСНІ ЗМІНИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ У МУЗИЧНИХ КОМПОНЕНТАХ ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ ВОЛИНІ.....</b>	<b>47</b>
3.1. Значення музичних компонентів у весільних обрядах.....	47
3.2. Вплив сучасних технологій на весільну музику, взаємодія між традиційними та сучасними музичними елементами.....	50
3.3. Зміни в музичних вподобаннях та традиціях.....	52
Висновки до розділу 3.....	55
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>58</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>	<b>61</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>66</b>

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** Музична культура була, є і буде важливою частиною формування українського народу як нації з багатою культурною спадщиною і давніми традиціями. Як казав Олександр Довженко, «Українська пісня – це бездонна душа українського народу, це його слава» О. Довженко[12], адже пісня завжди супроводжує людину від народження і до смерті, в ній оспівується і горе, і радість. Тому зберігає актуальність вивчення історичного розвитку української музичної культури, особливостей становлення наших музичних традицій. Існує такий вислів Максима Рильського: «Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього, хто не відає про славу своїх предків, той сам не вартий пошани» [38].

Волинь здавна славиться своїми звичаями та обрядами, важливою частиною яких є музична складова. Особливий інтерес для дослідників мають весільні звичаї та обряди, що відтворюються та передаються з покоління в покоління й по нині. Бо вони є унікальними, різноманітними, мають певні відмінності в різних районах. Волинські обряди входять до нематеріальної культурної спадщини України. Весільні обряди Волині містять дуже великий спектр народних, фольклорних пісень, що дозволяє нам глибше осягнути особливості історичного та культурного розвитку регіону. Їх дослідження сприятиме популяризації цих унікальних звичаїв, їх збереженню для наступних поколінь. При цьому слід враховувати і вплив сучасної популярної музики, а також запозичених з-за кордону весільних традицій, які пропагуються сучасними кінематографом, рекламою, соціальними мережами тощо. Це може привести до занепаду і навіть до втрати безцінних народних традицій, тому це дослідження потрібне для їх вивчення і збереження, щоб елементи цих обрядів мали вплив на сучасну музичну культуру, просуваючи популяризацію українського фольклорного стилю.

**Мета магістерської роботи** – аналіз музичної складової весільних обрядів волинського регіону в культурно-етнографічному контексті.

Мета дослідження передбачає розв'язання таких **завдань**:

- проаналізувати теоретичні засади дослідження;
- визначити основні музичні компоненти у весільних обрядах;
- висвітлити структурні елементи весільного обряду на Волині;
- охарактеризувати жанри та музичні форми, поширені у волинських весільних обрядах;
- дослідити сучасні зміни і тенденції подальшого розвитку музичної складової весільних обрядів волинського краю.

**Об'єкт дослідження** – весільна обрядовість Волині.

**Предмет дослідження** – музична складова весільних обрядів Волині.

**Методи дослідження.** Відповідно до мети і завдань дослідження ми використовували наступні методи:

**історичний метод** – при вивченні архівних матеріалів та різних історичних джерел, які дозволяють нам реконструювати історичний розвиток весільних обрядів Волині в різні часові періоди і до сьогодні;

**порівняльний метод** – для порівняння традицій і обрядів волинського регіону з іншими регіонами України, визначення відмінностей та специфіки культурної спадщини Волині, з одного боку, а також спільних мотивів у традиціях, з другого;

**фольклорно-етнографічний метод (польові дослідження)** для відбору і вивчення пісенного фольклору й етнографічних матеріалів, необхідних для аналізу обрядових традицій волинян і поліщуків, які здавна проживали на території сучасного волинського регіону;

**музикознавчий метод** для аналізу структури мелодики, стилю виконання та гармонії фольклорних творів у тому числі музики і текстів фольклорних пісень, пов'язаних з весільною обрядовістю, вивчення їх змісту, специфічності виконання у волинському регіоні, аналіз тематики та символіки;



**метод інтерв'ю** для опитування місцевих жителів-старожилів про традиції весільних обрядів Волині, що супроводжуються традиційними піснями та музикою;

**метод органології** (зокрема етноінструментознавства) – для дослідження традицій використання музичних інструментів, притаманних для виконання весільних обрядів у волинському регіоні;

**культурно-антропологічний підхід** – для дослідження культурно-етнічної специфіки музичної складової весільних обрядів поліщуків і волинян як органічної частини автентичної культури Волині.

**Наукова новизна роботи.** Вперше детально досліджено музичну складову весільних обрядів Волині на основі синтезу музикознавчого й історико-культурного підходів, що включає в себе аналіз трансформацій, які відбувалися упродовж різних періодів. Особливу увагу приділено впливу соціокультурних факторів на трансформацію музичних елементів весільних обрядів. Унікальним аспектом дослідження є використання звукових записів автентичних музичних творів, що забезпечує можливість їх збереження та подальшого вивчення як важливої частини нематеріальної культурної спадщини регіону. Робота також пропонує рекомендації для популяризації та інтеграції традиційної музики Волині в сучасний культурний контекст, сприяючи її збереженню для майбутніх поколінь.

**Теоретичне значення.** Проведене дослідження дозволяє збагатити наші знання про музичну складову обрядів Волині та розкрити особливості музичної складової весільної обрядовості волинського регіону, визначити її унікальні специфічні риси, відмінність від інших регіонів. Це сприятиме збереженню нематеріальної культурної спадщини для подальшого наукового вивчення і трансляції наступним поколінням. Також матеріали магістерської роботи можуть слугувати основою для наступних музикознавчих досліджень з метою більш глибокого вивчення традицій обрядового музикування на Волині.

**Практичне значення.** Матеріали дослідження можуть бути використані для розробки відповідних навчальних курсів, методичних матеріалів тощо.

Також вони можуть сприяти відновленню інтересу до забутих звичаїв та музичної спадщини весільних обрядів Волині, відтворенню їх елементів на фольклорних фестивалях, воркшопах, майстер-класах з метою репрезентації культурної ідентичності волинян та автентичних елементів музичної культури нашого регіону.

**Апробація дослідження.** Окремі положення магістерської роботи оприлюднені в публікації: Салюк К. Музична складова весільних обрядів Волині. *Current trends in scientific research development. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference (November 14-16, 2024)*. BoScience Publisher. Boston, USA. 2024. P. 538–541. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/11/CURRENT-TRENDS-IN-SCIENTIFIC-RESEARCH-DEVELOPMENT-14-16.11.24.pdf>

**Структура та обсяг роботи.** Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (56 найменувань) і додатку. Загальний обсяг роботи становить 68 сторінок, з них основна частина – 59 с.

## РОЗДІЛ 1

### ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Музика – це невід’ємна частина нашого життя, яка формує наш духовний світ. Вона дає можливість людям виражати свої почуття, думки та ідентичність, ставши потужним засобом спілкування між різними групами. Через музику передаються культурні цінності, традиції, а також історія народу, що робить її важливою частиною соціального життя. Вона здатна викликати широкий спектр емоцій, від радості до смутку, та допомагає виразити почуття, які важко передати словами [11].

Музика не тільки відображає зміни в суспільстві, а й активно впливає на нього. Вона є результатом творчості, але її розвиток тісно пов’язаний із економічними, політичними, технологічними та соціальними умовами. Наприклад, нові музичні стилі часто з’являються під час великих змін у суспільстві, як це було з джазом чи роком, які стали символами своїх епох. Дослідження показують, що прослуховування музики може знижувати рівень стресу та тривожності, уповільнюючи серцевий ритм і знижуючи артеріальний тиск [56].

Крім того, музика допомагає людям інтегруватися в певну культурну спільноту та визначати свою належність до неї. Вона грає велику роль у формуванні національної ідентичності, адже традиційна музика кожного народу відображає його унікальні особливості та погляди на світ. Також музика є універсальним мовним засобом для міжкультурного діалогу, адже її мова зрозуміла кожному, незалежно від національності чи мови. Музика має потужну соціокультурну роль, вона не лише відображає процеси, що відбуваються в суспільстві, але й активно на них впливає. Вона змінює людську свідомість, може надихати на соціальні зміни, як це ми бачимо на прикладі протестної музики, що супроводжувала важливі історичні події, наприклад, боротьбу за права афроамериканців або революційні рухи. Музика здатна об’єднати людей, додавати їм енергії і створювати відчуття єдності в моменти великих змін.

Сучасна музична культура надзвичайно різноманітна і багат шарова. В умовах глобалізації музика поширюється швидко, її вплив відчувається в усіх сферах життя. Вона об'єднує людей з різних куточків планети, створюючи нові форми міжкультурної взаємодії. Музика більше не тільки розвага, а й потужний інструмент для вирішення соціальних проблем, для досягнення миру і взаєморозуміння між народами.

### **1.1. Музична культура як соціокультурне явище в контексті обрядових дійств**

Музична культура завжди була невід'ємною частиною життя людей, адже музика – це не просто звуки, а потужний інструмент вираження наших почуттів і емоцій. Вона супроводжує важливі моменти нашого життя, такі як весілля, святкування, урочистості, а також є невід'ємною складовою обрядових дійств. Без музики будь-який обряд можна вважати неповним. Адже до кожного етапу обряду є своя мелодія, ритм та спосіб виконання твору. Музика надає святу особливого значення і глибини.

В контексті обрядових дійств музична культура виконує важливу соціальну функцію. Вона сприяє зміцненню соціальних зв'язків, об'єднуючи людей навколо спільних цінностей та традицій. Обрядові пісні та танці часто виконуються колективно, що підсилює відчуття спільності та належності до певної культурної групи. Музика супроводжує обрядові дійства з давніх часів, надаючи їм особливого значення та емоційного забарвлення. Вона використовується для створення відповідної атмосфери, підкреслення важливих моментів та об'єднання учасників обряду. Наприклад, у весільних обрядах музика супроводжує кожен етап церемонії, від зустрічі гостей до завершення святкування, створюючи відчуття єдності та радості.

Музична культура як соціокультурне явище в контексті обрядових дійств відіграє ключову роль у формуванні та збереженні культурної ідентичності, зміцненні соціальних зв'язків та передачі традицій. Вона надає обрядовим

дійствам особливого значення та емоційного забарвлення, роблячи їх незабутніми та значущими для учасників [9].

Якщо говорити про сезонні обряди, то музичний контекст для кожної пори року має свої особливості. Наприклад, зимові свята супроводжуються традиційними колядками, щедрівками та посіванками, весняні – веснянками, хороводами та гаївками, а літні – піснями, пов'язаними з петрівками, купальськими святами та жнивварськими обрядами. Це показує, як музика відображає не тільки сезонні цикли, а й глибокі культурні та релігійні традиції.

Музика була важливою частиною соціального життя наших предків, супроводжуючи не тільки свята, але й буденну працю. І сьогодні музика залишається важливим елементом суспільної та культурної діяльності. Ми продовжуємо підтримувати традиції, де музика є обов'язковим супутником обрядів та святкувань, тому її вплив на настрій та враження від подій не можна недооцінювати.

Тема впливу музики на психіку, особливо на творчих людей, сьогодні є надзвичайно актуальною. Історично музика виникла як один із найдавніших видів мистецтва, який має глибоке коріння в природних інстинктах людини та її культурному розвитку. Як зазначає Густав Гесс де Кальве у своїй праці «Про музику, її цілі й дію», слух є одним із найбільш ефективних каналів для сприйняття вражень, адже він здатен впливати на наші внутрішні почуття сильніше за інші рецептори [30]. Це пояснює, чому музика має такий потужний вплив на людей у різних культурах. Згідно з цією теорією, музика здатна не тільки дарувати естетичне задоволення, а й виховувати, лікувати та коригувати внутрішній стан людини. Прикладом цьому є ролі музики в житті первісних народів, де вона зберегла свою первісну форму і продовжує займати ключову позицію в культурних практиках.

Дослідження також підтверджують, що музика має позитивний вплив на когнітивні функції та емоційний стан людини. Вона широко використовується в терапевтичних цілях для подолання стресу, тривоги та депресії. Це ще раз підкреслює її важливість у нашому житті, а також необхідність подальшого

вивчення її впливу на психіку людини. Отже, музичне мистецтво є не тільки частиною культурної спадщини, а й потужним інструментом, який впливає на нашу психіку, духовний розвиток і соціальну інтеграцію. Його значення для розвитку індивіда та суспільства, без сумніву, є безцінним [30].

Платон вважав, що сила та стабільність держави значною мірою залежать від музики, яку слухає суспільство, і акцентував увагу на важливості ладів і ритмів. Подивившись на те, що відбувається у світі зараз, можна погодитися з його думкою. Якщо держава дозволяє використовувати музику, що несе агресію чи бездуховність (наприклад, механічні ритми, відсутність мелодії чи зловживання електронними інструментами), це може мати негативний вплив на молодь, яка слухає таку музику. В результаті, вони можуть ставати агресивними, жорстокими або вести себе неналежно.

Аристотель, визнаючи мистецтво як джерело розвитку, створив концепцію катарсису, де стверджував, що переживання, пов'язані з мистецтвом (особливо трагедією), допомагають людині очистити свою душу і піднятися над буденними проблемами. Це, фактично, є початком того, що згодом стало основою сучасної європейської психології мистецтва.

У Середньовіччі люди почали свідомо ставитись до впливу музики, намагаючись пояснити, як музика може відповідати темпераменту людини. Наприклад, вчені як А. Кірхер та І. Кванц описували, як емоції у музиці можна визначити за тональністю, ритмом і тембром.

Сьогодні науковці з різних сфер досліджують, як музика та мистецтво в цілому впливають на психіку та творчість людини. Але досліджень щодо того, як саме митці передають свої відчуття через мистецтво, все ще не вистачає. Леонардо да Вінчі, наприклад, вірив, що без чуттєвого сприйняття світу людина не може його зрозуміти. Важливо не тільки те, що ми відчуваємо, а й чому ми це відчуваємо саме так. Ми пізнаємо навколишній світ не через формули чи закони, а через мистецтво, яке дає нам можливість пережити цей світ на чуттєвому рівні [30].

## 1.2. Особливості вивчення музичної культури на Волині

Волинь має дуже багатий музичний спадок, що включає різні жанри, форми та традиції, які формувалися протягом століть під впливом різних факторів: географії, національного складу та культурних подій. Цей край завжди був місцем, де взаємодіяли різні культури, що й допомогло створити особливий музичний стиль, який поєднує елементи української, польської, білоруської, литовської та єврейської музики.

Музична культура Волині – це унікальне явище, яке виникло на перетині різних культур, історичних подій і природних умов. Знаходячись на північному заході України, Волинь зазнавала впливів Київської Русі, Литовського князівства, Речі Посполитої, а згодом і Російської та Австрійської імперій. Це допомогло сформувати багатий культурний шар, який знайшов відображення у музиці цього регіону. Волинь зберігала унікальний фольклор, що поєднує язичницькі і християнські традиції, і це відображається в піснях, народних інструментах та обрядовому співі.

Волинь має багату музичну спадщину, яка відображає історичні, культурні та соціальні аспекти регіону. Вивчення музичної культури Волині є важливим для розуміння її впливу на сучасне мистецтво та суспільство.

Музична культура Волині формувалася під впливом різних історичних подій та культурних обмінів. Важливу роль відігравали народні традиції, церковна музика та впливи сусідніх культур. Вивчення фольклорних пісень, танців та інструментальної музики, які передавалися з покоління в покоління. Вивчення музичної культури Волині дозволяє глибше зрозуміти її унікальність та значення для української культури в цілому. Це сприяє збереженню та популяризації музичної спадщини регіону [53].

Музика Волині відома своєю мелодійністю та виразністю. Тут особливо популярні обрядові пісні (веснянки, купальські, весільні), балади, думки, колядки та щедрівки. Наприклад, веснянки, які виконували на честь приходу весни, мають у кожному регіоні свої особливі мотиви та тексти. Колядки й

щедрівки зберегли архаїчні елементи, які дійшли до нас ще з дохристиянських часів. Ці пісні завжди мають певну символіку і виконуються із використанням обрядових елементів, таких як хороводи чи хорове виконання.

Особливістю волинської музики є те, що вона зберегла багато стародавніх елементів, як у мелодії, так і в ритмічній структурі. Музика стала важливим способом збереження національної ідентичності, адже волиняни передавали свою історію і традиції через пісні навіть у найскладніші часи.

Фольклор Волині дуже різноманітний, і кожен жанр має свою соціокультурну роль. Наприклад, обрядові пісні пов'язані з календарними обрядами, релігійними та землеробськими святами. Балада і дума часто розповідають про героїчні події, національні конфлікти чи соціальні проблеми. Колядки й щедрівки виконуються на Різдво та Новий рік і мають елементи, що відображають язичницькі звичаї, адаптовані під християнство.

Однією з характерних особливостей волинської музики є так званий «гортанний спів» – низькі тягучі звуки, які поєднуються з високим регістром, що надає музиці особливу глибину та драматизм.

Не можна не згадати, що Волинь і її фольклор вивчала й поетеса Леся Українка. Вона виросла в родині, де дуже любили музику, і сама часто грала на фортепіано та співала народні пісні. Усе життя Лесі Українки було тісно пов'язане з музикою (любов до гри на фортепіано та народної пісні, композиторський талант – складання пісень та фортепіанного супроводу до них, організація та участь у музично-поетичних вечорах, участь у постановці дитячої опери «Зима і весна» Миколи Лисенка). Кожен крок, кожна секунда життя видатної поетеси пов'язані з музикою, саме музика рятувала Лесю Українку від того болю, який було їй уготовано самою долею [27]. Леся Українка навіть вважала, що якби не її хвороба, то стала б чудовим музикантом. Але, незважаючи на погіршення здоров'я, вона продовжувала захоплюватися музикою й навіть написала елегію «До мого фортепіано», присвячену цьому інструменту.

У зв'язку з певними життєвими обставинами Леся Українка не тільки була слухачкою фольклору, а й самостійно його передавала, наспівуючи пісні, які



чула від М. Лисенка та К. Квітки. К. Квітка згадував, що не дуже турбувався про точність запису, адже знав, що волинські жінки зазвичай співають на більш низькому звуковому рівні, і, за його словами, Лисенко при запису також іноді сам обирав тональність. Квітка вказував, що при публікації шкільного збірника він міг навіть адаптувати пісні до іншої тональності, ніж та, що була записана.

«Народні мелодії. З голосу Лесі Українки», що вийшли під його редакцією у 1917 році, стали не лише значущим фольклорним виданням, а й включають 225 пісень, збережених у пам'яті Лесі Українки. Цей збірник унікальний тим, що він поділяє пісні на 18 тематичних груп, серед яких велика частина – весільні пісні. Квітка писав, що багато з цих пісень Леся Українка знала ще з дитинства і молодості, передавши їх згодом, коли записувала їх для Квітки. Деякі пісні були записані ще в 1890-х роках, коли її брат Михайло і вона сама записували їх від волинських селян.

Весільні пісні, що зберігались у фольклорі, мають ще й етнографічну цінність, бо в них оспівується зміст стародавніх обрядів, які часто вже забуті. Це дає можливість реконструювати ці обряди і зрозуміти, як вони виглядали в певний період часу. На сьогодні єдині повні матеріали для порівняння цієї традиції можна знайти в архівах Інституту культурної антропології в Луцьку. У свій найбільш активний період діяльності під керівництвом знаного дослідника Віктора Давидюка цей інститут зібрав тисячі фольклорних записів, у тому числі й весільних пісень, записаних студентами Волинського національного університету імені Лесі Українки [11].

Архіви також містять пісні, зібрані під час експедицій, які є важливими для досліджень, оскільки показують, як зберігалися тексти пісень. Багато пісень, які колись записала Леся Українка, не змінилися і до сьогодні, що свідчить про стабільність фольклорної традиції. Наприклад, деякі з пісень, що збереглися у записах Квітки від Лесі Українки, мають варіанти, що дійшли до нас в майже незміненому вигляді.

Цікаво, що в піснях відчувається місцева говірка, характерна для північно-західного наріччя, зокрема використання зменшувальних суфіксів, як

«калинойка», «гусойка». Такі елементи діалекту можна почути в сучасних варіантах пісень, що свідчить про їх збереження в народній пам'яті[37]. Дослідження фольклору Волині, яким займалась Леся Українка, є одним із найцінніших внесків у вивчення української народної культури. Її етнографічні записи допомогли зберегти багатство народної творчості, а також підкреслили, наскільки важливе це для формування національної ідентичності і літературної традиції.

Будучи родом з Волині, Леся Українка дуже добре розуміла особливості цієї місцевості. Вона ретельно записувала обрядові пісні, легенди, казки, традиції, пов'язані з весіллями та похоронами, звертаючи увагу на поетичність і символізм кожного елемента. Її записи мають не лише художню, але й етнографічну цінність, оскільки зберегли автентичні форми народної творчості, які могли б зникнути через урбанізацію та вплив інших культур.

Однією з головних тем у її дослідженнях був весільний обряд Волині. Леся Українка описувала його як поєднання різних мистецьких форм: музики, співу, танців і театральних дій. Вона підкреслювала, що кожен елемент обряду – від короваю до прощальних пісень – мав своє значення і символізм.

Крім того, Леся Українка аналізувала магічний і міфологічний зміст фольклорних текстів, в яких можна було знайти елементи дохристиянських вірувань, що ще довго зберігались у волинській традиції. Її дослідження допомогли зрозуміти зв'язок між народними уявленнями про природу, космос і людське життя, що передавалися через фольклор. Завдяки цій праці ми можемо глибше зрозуміти не тільки культуру Волині, а й загальні особливості українського фольклору. Вона допомогла зберегти культурну спадщину та підкреслила її значення для літератури і мистецтва, залишаючи важливі матеріали для етнографів і культурологів.

Після прийняття християнства музика Волині набрала нового напрямку – церковного співу. Візантійська традиція хорового співу, адаптована до українських реалій, допомогла створити унікальний стиль виконання духовної музики в цьому регіоні. Місцеві церкви та монастирі зберігають особливі

варіанти співу, що підкреслюють інтонаційні особливості Волині. Церковні пісні Волині характеризуються особливою стриманістю і ритмічною плавністю, де головну увагу приділяють чистоті звуку і духовному змісту.

Християнство сприяло створенню нових музичних жанрів, таких як гімни, псалми та літургійні співи. Церковна музика стала основою для багатьох музичних традицій, зокрема, григоріанського співу [4]. Волинь також була важливим центром для монастирських шкіл, де навчали співу за старовинними нотами та партитурами. Це ще більше збагачувало місцеву духовну культуру. Наприклад, у Богородчанському монастирі зберігаються унікальні рукописи з давніми церковними мелодіями.

Музичне мистецтво Волині у XIII – першій половині XV століття здебільшого розвивалося в звичних формах, таких як пісенний фольклор, церковний спів і інструментальна музика. Однак поступові зміни в суспільному житті і розвитку міст привели до появи нових форм музичного мистецтва, пов'язаних із міським середовищем. Язичницькі обрядові пісні втрачали своє релігійне значення і вливались у загальний потік фольклорної практики. Героїчні билини поступово змінювались на історичні думи, пісні та побутові балади. У той час з'являються нові музичні інструменти, такі як кобза та лютня [55]. У XIX столітті, коли Волинь була частиною Російської імперії, музична культура цього регіону зазнала русифікації, але при цьому українські музичні традиції не тільки зберігалися, а й розвивалися. У часи радянської влади музика Волині змінилася, бо фольклор почав використовуватися як інструмент пропаганди. Та завдяки зусиллям місцевих музикантів і фольклористів автентичні традиції вдалося зберегти. Народна музика Волині вирізняється багатством і різноманіттям. Тут можна почути традиційні жанри, як колядки, щедрівки, весільні пісні, ліричні пісні та думи. Волинські народні пісні часто мають сумний, але водночас духовний характер, що можна пояснити тим, в яких природних і культурних умовах вони створювалися.

Однією з особливостей волинської народної музики є її обрядова частина. Наприклад, весільні обряди Волині супроводжувалися різними піснями та

танцями, кожен з яких мав своє символічне значення і був важливою частиною святкувань. Ці обряди та звичаї вивчали українські етнографи, фольклористи та композитори, серед яких були Микола Лисенко і Філарет Колесса, які доклали багато зусиль для вивчення українського фольклору.

Розвиток професійної музики на Волині пов'язаний із відкриттям музичних навчальних закладів, створенням аматорських колективів і діяльністю відомих композиторів та виконавців. Одним із перших центрів професійної музичної культури став Луцьк, де з'явилися перші музичні школи та культурні товариства. Вже в ХХ столітті на Волині активно працювали хорові колективи, що мали великий вплив на популяризацію української музики.

Сьогодні волинська музична культура відроджується завдяки фестивалям, музичним школам і фольклорним ансамблям. Події, як-от «Поліське коло», «Волинська коляда» і «Купальські свята», стали важливими для популяризації народної творчості. Волинські фольклорні колективи, такі як «Волиняночка» і «Луг», регулярно виступають на українських та міжнародних фестивалях, поширюючи традиційну музику. Сучасні волинські композитори та виконавці поєднують елементи традиційної музики з іншими стилями, такими як джаз, рок чи електронна музика. Це дозволяє зберігати автентичність і водночас привертати увагу молоді до культурних традицій регіону[9].

### **Висновки до розділу 1.**

Дослідження музичної культури Волині дає нам можливість краще зрозуміти унікальні риси історії та культури України. Особливості місцевих музичних жанрів, інструментів і вокальних технік зберігають традиції, які передаються з покоління в покоління. Сьогодні народна музика Волині отримує нове життя та стає важливою частиною національної культури, що підтверджує необхідність її дослідження і популяризації.

Зараз на Волині працюють музичні школи, мистецькі студії та фольклорні колективи, які продовжують традиції місцевої музики. Важливий вклад у розвиток цієї культури зробив Волинський державний університет імені Лесі

Українки, який активно займається дослідженням та популяризацією місцевої музичної спадщини. Цей розділ показує, що музика Волині не тільки зберегла свою автентичність, але й продовжує розвиватися, відображаючи сучасні тенденції і водночас зберігаючи культурні традиції для майбутніх поколінь.

У цьому розділі було розглянуто теоретичні засади дослідження музичної культури як соціокультурного явища та специфіку її вивчення на Волині. Музична культура є важливою складовою частиною загальної культурної спадщини, яка не лише відображає естетичні вподобання та творчі досягнення народу, а й має глибоке соціокультурне значення. Музика, як соціокультурне явище, виступає не тільки як форма мистецтва, а й як інструмент соціальної комунікації, що формує спільноти, відображає національну ідентичність, а також сприяє передачі морально-етичних цінностей від покоління до покоління. Вона бере участь у формуванні соціальних відносин і є важливим елементом ритуалів, обрядів, а також у процесах соціалізації.

Особливості вивчення музичної культури на Волині, як було зазначено, зумовлені специфікою цього регіону, який має багаті фольклорні традиції та збережені особливості в музиці, властиві тільки цій частині України. Волинь, завдяки своєму географічному положенню, культурним впливам та історичним факторам, має свою унікальну музичну спадщину, що охоплює широкий спектр жанрів, інструментальних форм і вокальних традицій. Музика Волині, зокрема, на весільних обрядах, має яскраво виражену індивідуальність, яка робить цей регіон важливим для вивчення музичної культури України в цілому.

У процесі вивчення музичної культури Волині важливо враховувати не лише її естетичну складову, а й соціокультурну функцію. Музика на Волині, як і в інших регіонах, є інструментом соціальної згуртованості, вона активно використовується в різних обрядових та ритуальних контекстах, таких як весілля, хрещення, свята. Усі ці обряди через музику надають можливість передавати значення, які сприяють збереженню місцевих традицій і культурних цінностей.

Таким чином, теоретичні засади дослідження музичної культури як соціокультурного явища і її особливостей на Волині дозволяють більш глибоко зрозуміти роль музики не лише як мистецтва, а й як важливого інструменту соціальної ідентифікації та культурної передачі. Вивчення таких аспектів є необхідним для збереження і розвитку народної музичної спадщини, а також для збереження культурної пам'яті та самобутності окремих регіонів України.

## РОЗДІЛ 2

### ТРАДИЦІЇ ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ У КУЛЬТУРІ ВОЛИНИ

Волиняни завжди дуже цінували створення родини, і це відобразалося у відомій приказці: «З ким вінчатися, з ким кінчатися». Саме тому весільні обряди на Волині такі різноманітні і багаті. Багато етнографів і фольклористів, таких як П. Чубинський, Ф. Вовк, Й. Лозинський, детально описували ці традиції. Згодом до вивчення весільних пісень долучилися й волинські збирачі фольклору, як-от А. Голентюк та О. Кондратович. Весільні обряди на Волині мають багато спільного, але водночас є й унікальні елементи, властиві саме цьому регіону. Тому ми вирішили детальніше вивчити ці традиції. Звичаї і традиції українського народу на весілля відомі своєю надзвичайною різноманітністю – залежно від регіону, самобутністю та оригінальністю, які формувалися поколіннями [43].

Кожен регіон має свої особливості, і навіть у сусідніх селах одні й ті самі обряди можуть відрізнятися. Як виявилось, весільна обрядовість на Волині має більше зв'язку з дохристиянськими віруваннями, ніж з християнськими. Наприклад, окрім короваю, випікають калачі, які символізують продовження роду, а ще є пиріжки з тіста короваю, які називають «гусками» і дарують гостям з малими дітьми [15].

А чому важливо звертати увагу на ці стародавні традиції, які начебто забуті? Справа в тому, що вони не зникли. Поглянувши на численні відео сучасних весіль, ми побачили, що багато з цих традицій повертаються до нас, хоч і трохи змінені та осучаснені. І чи є в цьому потреба? Звісно. У наш складний час, коли молодь піддається впливу багатьох негативних тенденцій, важливо відновлювати не лише обряди, а й моральні цінності наших предків. Весілля – це не просто святкування, а велика відповідальність перед нашими предками і перед майбутнім поколінням: народити і виховати гідних людей [13].

«Не забуваймо, – писав Максим Рильський, – що стародавній весільний обряд – це створена віками і глибока своїм змістом народна драма, в якій є зерна

дорогоцінної традиції і яку не можна відвести легким і легковажним помахом руки, хоч би рух тієї руки і був продиктований найкращими намірами» [39, 6].

## **2.1. Значення музичних компонентів у весільних обрядах**

Музика, пісні та ритуальні дії відіграють ключову роль у весільних обрядах на Волині, надаючи їм не тільки естетичну цінність, але й глибоке символічне значення. Пісні у весільних обрядах не лише розважали учасників, але й виконували важливу соціально-культурну функцію, підкріплюючи традиційні цінності родини, суспільства та духовних зв'язків. Вони були частиною обрядового циклу, що супроводжував кожен етап весілля, і мали різноманітні настрої, що відображали емоційний стан та духовний зміст кожної події. Через музику передаються традиції та культурні цінності. Вона є засобом комунікації між поколіннями, зберігаючи та передаючи знання про обрядові дії [26]. Музика створює емоційну атмосферу і визначає настрій весільної церемонії. Вона допомагає учасникам відчувати вагу моменту, налаштовує на відповідну хвилю емоцій, будь то радість, сум чи благословення. Музика об'єднує учасників обряду, створюючи відчуття спільності та єдності. Вона сприяє соціальній інтеграції та зміцненню зв'язків між родинами [36].

На Волині традиційно використовуються різні стилі пісень для кожного етапу весільного обряду. Наприклад, для благословення молодих використовуються спокійні, піднесені мелодії, які підкреслюють урочистість і важливість цього моменту. У свою чергу, веселі пісні для викупу нареченої мають більш жвавий і ритмічний характер, що додає енергії та веселощів.

Музика супроводжує різні етапи весільного обряду, такі як сватання, заручини, весільний обряд та післявесільні дії. Кожен етап має свої музичні твори, які підкреслюють його значущість [50]. Структура весільних пісень на Волині також варіюється в залежності від етапу обряду. Наприклад, пісні, які виконуються під час викупу нареченої, зазвичай енергійні та ритмічні, в той час як пісні, які супроводжують благословення чи прощання з батьками, можуть



бути меланхолійними та повільними. Це варіювання музичних тем та темпів дозволяє підкреслити важливість кожного етапу обряду і його емоційну тональність.

Пісенні тексти у весільних обрядах Волині часто пронизані глибокими емоціями і образами. Вони відображають переживання молодих, їхніх батьків та родичів, їхнє ставлення до майбутнього подружнього життя, до прощання з дівочтвом і домівкою, до переходу молодої до нової сім'ї. Однією з важливих тем є «жаль за рідною домівкою» та «дівуванням», що характерно для пісень, які виконуються на початку обряду, коли молода залишає свій дім, щоб перейти до нової родини. Це відображено в таких рядках:

«Ой летять галочки у три рядочки,

А зозуля попереду.

Ой ідуть дружечки у три рядочки,

А Марійка попереду.

Усі дружечки та й заспівали,

А Марійка заплакала».

Ці рядки пісні відображають не тільки емоційний стан молодої, яка сумує за домівкою та рідною землею, але й також створюють образи, що підкреслюють значущість її переходу від дівочтва до шлюбу. Зазначення «галочки» та «зозуля» не тільки вносять образи природи, а й символізують час і зміну стадій життя. Пісня стає емоційною підтримкою для молодої, створюючи атмосферу прощання і водночас надії на нове життя.

Такі пісні – це не лише пісенні твори, але й важливий елемент обряду, що допомагає учасникам пережити цей важливий перехід, підкреслюючи символіку нової родини, соціальних зв'язків і родових традицій. Вони також є своєрідними комунікативними інструментами, через які передаються спільні почуття, переживання та цінності всієї громади.

Таким чином, музика у весільних обрядах Волині має багатогранну роль, що виходить за межі просто естетичної насолоди. Вона є важливим чинником у формуванні соціальної і культурної ідентичності учасників, а також сприяє

збереженню та передаванню традицій, що пов'язані з важливими етапами життя [17, с. 95]. Музика та пісні, що звучать під час весільних обрядів на Волині, мають глибоке символічне значення, наповнене побажаннями та оберегами, які вказують на важливі аспекти родинного життя, взаємних обов'язків і злагоди. Символіка пісень відображає перехід молодих до нового етапу їхнього життя, а також акцентує на значенні сімейного союзу та моральних принципів, що мають стати основою майбутньої родини. У різних регіонах України обряд благословення може мати свої особливості. Наприклад, на Поділлі та в Карпатах під час благословення використовують мед, що символізує солодке життя [1].

Під час благословення молодих часто виконуються пісні, в яких згадується про вічне кохання, здоров'я, процвітання та щасливе життя. Однією з таких пісень може бути:

«Нехай ваш рід буде багатий, як поля жито,  
Нехай доля квітне, як травневі квіти,  
Нехай кохання в серцях буде завжди,  
А біда не знайде дороги до вашої оселі».

Кожен рядок цієї пісні є благословенням, яке символізує побажання щастя, благополуччя та захисту від труднощів.

Урочисті пісні, що звучать під час вітання молодих та батьків, часто є світлими та піднесеними, підкреслюючи важливість цього моменту. Наприклад, пісні, де дякують сватам за їхню дочку, можуть містити такі рядки:

«Ой, ходила уточка по точку,  
Дякуємо, сваточку, за дочку,  
За червону калину,  
За вірну дружину».

Весільні ж жарти, які лунають за святковим столом, часто мають жвавий та гумористичний характер. Це короткі та дотепні пісеньки, сповнені гумору, які створюють легку атмосферу. Наприклад:

«Бряцнули вилки, тарілки,  
Не давайте боярам горілки,

Бо бояри чарки повертають,  
З трьома чарками до тями приходять».

Такі пісні часто мають імпровізаційну структуру, що дозволяє варіювати тексти відповідно до ситуації, а також використовуються в танцювальних піснях, частушках та коломийках [17, с.96]. Музика під час весільних обрядів займає ключову роль у зміцненні взаємозв'язків серед учасників та створенні атмосфери єдності. Пісні й музичні композиції об'єднують гостей, даючи можливість спільно переживати радісні моменти, вшановувати традиції та підтримувати молодят. Спільне виконання пісень, танці під час святкування та інтерактивні обрядові моменти, такі як викуп нареченої, сприяють більш активному залученню учасників до події і допомагають їм відчувати себе частиною великої родини або громади.

Вміст весільних пісень відображає різноманітність культурних традицій і напластування уявлень різних епох, що на сьогодні зберігають значну історичну та художню цінність. Пісні також надають нам уявлення про побут селянства, зокрема зображуючи елементи вбрання, страви, танці, музичні інструменти та соціальні взаємини. Крім того, вони передають широкий спектр емоцій – від смутку та туги до сміху, радості, урочистості і ліризму, що є невід'ємною частиною весільної події. Адже весілля – це не просто театралізоване дійство, а важливий етап у житті, сповнений різних почуттів та переживань [17, с. 95]. На Волині для весільної музики характерні традиційні інструменти, такі як сопілка, скрипка, бубон і цимбали. Вони надають особливе звучання, що є притаманним саме цьому регіону та сприяє єдності всіх учасників обряду. Обрядові пісні на Волині виконують різноманітні функції, залежно від етапу весільного процесу. Основні категорії таких пісень включають:

1. Благословенні пісні – вони виконуються на початку церемонії, коли батьки дають своє благословення. Ці пісні часто містять побажання довгого і щасливого сімейного життя, їхній тон зазвичай спокійний і піднесений, що підкреслює важливість цієї миті.

2. Викуп нареченої – супроводжується піснями, інколи з гумористичним елементом. Це спеціальний діалог між родиною нареченої та нареченим, який має «викупити» свою наречену, показавши свою гідність. Приклад такої пісні:

«Ой хто прийшов по наречену,  
Мусить золоті слова знати!  
Бо наша дівчина дорога,  
Що ти готовий їй дати?»

3. Релігійні обрядові пісні – під час вінчання звучать пісні, що підкреслюють духовний зміст обряду. Вони мають глибокий духовний характер і спрямовані на благословення союзу молодят.

4. Застільні пісні – виконуються під час святкового бенкету і мають більш легкий, розважальний характер. Ці пісні включають тости та побажання щасливого життя, створюючи святкову атмосферу [42].

Музика є не лише емоційним і ритуальним елементом весілля, але й важливим компонентом естетичного оформлення обряду. Вона допомагає підкреслити важливість події, створюючи образ святкового заходу як унікального культурного явища. Традиційні інструменти та старовинні мелодії додають автентичності обряду, зберігаючи культурну спадщину і роблячи обряд цінним з точки зору культурної традиції. Музика на весіллі є важливою частиною культурного спадку, який оцінюється як старшим поколінням, так і молоддю.

Весільний обряд є найбільш розвинутим багатоденним святом у фольклорі, і його музична частина включає різноманітні наспіви, танці, інструментальні композиції. Залежно від функції музики – ритуально-обрядової чи гедоністичної (задоволення емоційних, моторних потреб), вона поділяється на обрядову і необрядову музику, виконувану на весіллі. До обрядової музики належать пісні двох основних типів: «ладкані» та «журні» пісні.

«Ладкані пісні» – є невід’ємною частиною весільної обрядовості. Вони можуть мати різні варіанти в різних регіонах, але традиційне весілля неможливо без них. Інтонації ладканих пісень сформувалися ще в часи, коли виникала весільна обрядовість. В кожній місцевості існують різні варіанти цих пісень, що

є локальними інтерпретаціями загальнонаціонального або навіть загальнослов'янського весільного музичного типу. У їхніх ритмічних структурах зберігаються жанрові особливості весільних наспівів, що відображають основні музичні символи весільного обряду [17, с. 97].

Музика займає ключову роль у весільному обряді, виконуючи функції соціального об'єднання, передачі символічних значень та емоційного впливу. Весільна музика на Волині має глибоке культурне значення, оскільки через неї передаються не тільки особисті почуття учасників, а й важливі народні традиції та моральні принципи. Вона стає засобом єднання поколінь, збереження та підтримки культурних звичаїв і створює місток між минулим і майбутнім.

Отже, музика в весільних обрядах на Волині є невід'ємною частиною національної спадщини, сприяючи збереженню та відновленню культурних цінностей українського народу.

## **2.2. Основні етапи весільного обряду на Волині**

Музика на весіллі завжди додає особливого настрою і підкреслює важливість цієї події для всіх, хто на ній присутній. Адже весілля – це не просто святкування, а велика подія в житті кожної людини, тому й хочеться показати сімейні традиції, які передаються з покоління в покоління, і якими пишаються як сама родина, так і регіон.

Сучасне весілля – це суміш старовинних традицій та нових тенденцій, які відображають зміни в суспільстві та стилі життя. Але збереження родинних традицій в обряді важливе, оскільки це допомагає зберігати культурну ідентичність і передавати духовні цінності майбутнім поколінням. Сьогодні молодята часто вибирають для своєї церемонії незвичні місця: пляжі, замки або навіть музеї. Крім того, багато хто хоче зробити своє весілля ще більш особливим, тому створюють власні обітниці, унікальні запрошення та креативно оформлюють свято. А ще популярні новітні технології: зйомка за допомогою дронів або пряма трансляція церемонії у соцмережах.

Але попри всі ці новинки, важливо не забувати про родинні традиції, які додають весіллю глибокого змісту. Це допомагає не тільки відчутти зв'язок з нашими предками, а й зміцнити родинні цінності, передаючи їх новим поколінням. Традиції, як-от обмін обручками, що символізує вірність і любов, благословення батьків, яке показує важливість підтримки від старших, а також весільні пісні та народна музика, додають весіллю національного колориту і збагачують його культурною спадщиною.

Український весільний обряд завжди мав чітку структуру, яку етнографи поділяють на три етапи: передвесільний, весільний і післявесільний. Кожен з цих етапів включав низку важливих обрядів, загалом їх було більше 20. Ми ж зосередимося на основних весільних обрядах, характерних для Волині в XIX – першій половині XX століття. Для довідки, Волинь – це історико-етнографічний район на південному заході України, який охоплює басейн верхів'їв правих приток і середнє поріччя Західного Бугу, а також частину південних районів Волинської та Рівненської областей, південно-західні райони Житомирщини, північно-західну частину Хмельниччини та північні райони Тернопільської і Львівської областей [47]. Як відомо, обряди родинного циклу – це важлива частина культури будь-якого народу, і весільні обряди займають в цій системі особливе місце. Вони часто зберігають сліди давніх вірувань та соціальних відносин. Хоча весільна обрядовість вже давно є однією з основних тем досліджень народної культури, є ще чимало територій України, де весільні обряди не були достатньо вивчені в науковій літературі. Однією з таких є Волинь, і на сьогодні ще не зовсім зрозуміло, яке саме місце волинське весілля займає серед інших типів українських весільних обрядів.

Щоб більш чітко визначити це місце, на нашу думку, варто провести комплексний аналіз матеріалів про весільні обряди Волині, а потім порівняти їх з обрядовістю сусідніх регіонів: Полісся на півночі, Середнього Подніпров'я на сході, Поділля на південному сході, Опілля на південному заході та Холмщини на заході. Зокрема, ми плануємо порівняти етапи сватання та оглядин на Волині та в Поліссі, оскільки ці два регіони мають спільний кордон на півночі[31].

Отже, першим етапом передвесільного обряду є сватання. Коли закохана пара вирішує одружитися, вони спочатку повідомляють своїм батькам про свої серйозні наміри, після чого до хати нареченої відправляють сватів.

Головні атрибути сватання – це хліб, рушник, хустка і ціпок сватів. Хліб, без сумніву, займає важливе місце в обряді, адже він має символічне значення і виконує певну правову роль. Як на Волині, так і на Поліссі, свати, вирушаючи до дівчини, завжди брали з собою хліб, загорнутий у білу хустину чи вишитий рушник. У західних районах Полісся цей хліб навіть мав свої місцеві назви: «палінка», «документ», «дар Божий», а на Лівобережному Поліссі інколи приносили пиріг у вигляді подовженого хліба. Хліб є важливим символом сватання. У багатьох регіонах свати приходять з хлібом, загорнутим у білу хустку чи рушник [3]. Цікаво, що на Волині таких різноманітних назв для сватівського хліба, як на Поліссі, не було. Якщо свати приходили до хати молодої, вони або клали хліб на стіл, або вручали його батькові дівчини. Хліб був знаком згоди або незгоди на шлюб, і подальші дії залежали від рішення батьків та самої дівчини. Якщо рішення було позитивним, відбувався обмін хлібом між родинами – батько молодої розмотував хустку, цілував хліб і запрошував сватів до столу. На Волині і в Поліссі хліб, принесений родиною молодого, часто залишався нерозрізаним, хоча на Центральному Поліссі інколи його могли розрізати хоча б навпіл.

А хто ж ці свати? Виявляється, це була ціла група людей, які зазвичай включали кілька родичів та друзів. На Поліссі, наприклад, сватами могли бути хрещені матері, рідні сестри або батьки. Залежно від регіону, кількість сватів варіювалась, і в деяких випадках це була ціла делегація з 18 осіб.

У домі дівчини готували святковий стіл, де молодим надавали особливу увагу: їх садили на лавку, вкриту хутром, щоб символізувати майбутнє багатство. Також часто сипали гроші, пшеницю та солодощі, щоб побажати молодим щастя і благополуччя в подружньому житті.

Цікава деталь, яку мені розповіли старожили з села Бузаки на Волині: сватання часто відбувалося ввечері, бо якщо дівчина відмовляла, це було

великим ганьбою, і село сміялося з хлопця. Ввечері свататися було менш соромно. Микола Сумцов навіть пояснює цей вечірній час як пережиток стародавнього звичаю викрадення наречених, що був характерний для багатьох слов'янських народів. Так чи інакше, сватання в цей час могло відбуватися вранці, як на Західному Поліссі, або на світанку, як на Лемківщині, щоб уникнути поганих поглядів і наклепів.

Отже, свати зазвичай уже були впевнені в відповіді з боку дівчини, бо до цього вони вже «розвідали», як її батьки ставляться до шлюбу. Заручини ж, в свою чергу, часто мали вигляд веселого театрального дійства [25].

Під час сватання між сватами і господарями починались «переговори». Наприклад, батько молодої міг звернутись до старостів із такими словами:

- «А ви хто такі, і звідки прийшли? Чи з далека, чи з близька? Може, ви які охотники, або вільні козаки?» На це старости відповідали:

- «Ми люди з Німеччини, йдемо з турецької землі. Якимсь ми вдома виявили слід, і я кажу товаришу: «Не будемо на погоду дивитись, давай краще шукати слід звіра». Пішли, ходили, але нічого не знайшли, аж раптом зустрічаємо нашого князя, він підняв плечі й каже: «Хлопці, ви гарні мисливці, покажіть мені дружбу! Трапилась мені куниця, красна дівиця, не їм, не п'ю, і не сплю – все думаю, як її дістати. Поможіть!» Ми й пішли шукати, пройшли всі села, але так і не знайшли. І ось коли прийшли в це село, ми знову знайшли слід – і він веде прямо в ваш двір, а звідти до хати і в кімнату. Тепер ми тут і маємо її впіймати. Тому, дамо справі завершення: віддайте нашу куницю – вашу красну дівицю. Що скажете, чи віддасте, чи хай підросте?»

Після цієї промови старости запитували батька дівчини, що робити далі. Тоді дівчина тихо підходила до печі і починала її «колупати», що було знаком її згоди. Батько, звертаючись до старостів, зазвичай говорив:

- «Що ж ви натворили, добрі люди? Змушуєте мене, старого, соромитись з дочкою. Але таке ось рішення: хліб і сіль приймемо, хороше слово не відкинемо, а щоб ви нас не лякали, що ми тримаємо «куницю» або красну дівицю, пов'яжемо вас.» Далі він звертався до дочки:



- «Чуєш, дочко? Хватить тобі піч колупати – давай чимось прив'яжемо цих людей. А може, рушників нема? Може, нічого не купила?»

Дівчина приносила рушники і хустку, яку вручала старостям, а вони перев'язували один одного рушниками через плече. Хустку ж молода затикала молодому («князю») за пояс. Після цього всі сіли за стіл і почали святкувати.

Ще один цікавий звичай, який існував на Камінь-Каширщині, полягав у тому, що молода дарувала подарунки батькам нареченого. Зазвичай вона дарувала сорочку батькові і хустку матері, супроводжуючи дари такими словами:

- «Дарую вам сорочку, щоб ви прийняли мене як свою рідну дочку.»

- «Дарую вам хустину, щоб прийняли мене за рідну дитину.»

Після цього всі переходили до святкової частини.

Один із цікавих ритуалів сватання, який був поширений на Волині та Поліссі, це так зване «колупання печі». Під час переговорів біля печі молода надавала свій знак згоди на шлюб, коли починала колупати піч. Це було символом прощання з домашнім вогнищем і свідченням її позитивного ставлення до шлюбу. Деякі дослідники вважають, що цей звичай має коріння в стародавніх обрядах, пов'язаних з вогнем і піччю.

Також важливо зазначити, що сватання на Волині та Поліссі часто проходило без пісенного супроводу, що підкреслювало його юридичну природу. Це була обов'язкова частина весільного процесу, після якої починались інші обряди, що стосувались святкування шлюбу.

Після сватання перед весіллям одним із важливих етапів у Волинському регіоні є оглядини. Це була чергова зустріч між родами, на якій рід молодої знайомився з господарством молодого. Оглядини мали різні назви в різних областях України: «обзорини», «смотрини», «углини» – на Лемківщині, «обзори» – на Закарпатті, «розглядини» – в Центральній Україні. У гуцулів та бойків майнові питання вирішувалися здебільшого ще під час сватання. На Поліссі цей етап найчастіше називали «виглядами», «печоглядинами» або «розглядами». У Волині, крім звичайної назви «оглядини», інші варіанти не

зафіксовані[46]. Для волинян і поліщуків оглядини виконували як мирську, так і священну функцію, становлячи частину звичаєвого етикету. Історично цей звичай був пов'язаний із вибором пари поза межами роду, що можна трактувати як «за межами села». Огляд господарства молодого був важливим для оцінки матеріального становища родини. Коли пара походила з одного села, обряд був обов'язковим лише для дотримання сільського етикету: «якщо з іншого села – то їдуть на оглядини, а якщо своє – то вже й так усе відомо, як живе молода».

Дослідження етапів сватання і оглядин на Волині та Поліссі дозволяє зробити кілька висновків. Головною метою сватання було досягнення згоди між родами щодо майбутнього шлюбу. Важливими були й дні тижня, коли відбувалося сватання: на Волині і Поліссі це зазвичай були субота та неділя, а на білоруському Поліссі – вівторок. На обох територіях сватання здійснювали через посередників – сватів або старостів, які мали високий авторитет в громаді і добру здатність до красномовства. У вступних промовах сватів часто згадували теми полювання і купівлі-продажу. Основними атрибутами сватання були хліб, рушник, хустка і ціпок сватів. У волинян і поліщуків сватання не супроводжувалося піснями, що підкреслювало його юридичну значущість. Основна мета оглядин полягала в ознайомленні роду молодого з умовами життя молодого, або навпаки. У Волині та Поліссі на оглядини зазвичай приходили батьки молодого разом з одруженими родичами – сестрами, хрещеними і т.д. На початку ХХ століття цей етап іноді зовсім не проводився або ж відбувався одночасно зі сватанням у вигляді гостинного візиту до молодого без огляду на його господарство.

Одним із центральних обрядів після сватання було випікання короваю – символу достатку і щастя. Коровай – невід'ємний атрибут традиційного українського весілля [24]. Випікати коровай доручали найкращим господиням, які мали щасливий шлюбний досвід. Жінкам, що втратили чоловіка, розлученим або бездітним, навіть не дозволялося наближатися до короваю. Та, яка займалася його випіканням, повинна була бути прикладом для молодих: доброю, веселою, без сварок. Усе дійство супроводжувалося молитвами та піснями[35]. Існували

різноманітні народні прикмети, пов'язані з результатами роботи господинь, що пекли коровай. Якщо коровай виходив високим, пишним і рівним, це означало, що в майбутньому сім'я буде щасливою. Якщо ж під час випікання він тріснув, то це віщувало розлуку або навіть розлучення молодих. Коровай, який був нерівним або погано піднявся, символізував труднощі в подружньому житті. Тому коровайниці, бажаючи приготувати вдалий коровай, використовували весь свій досвід і вправність, а також впливали на процес піснями та приказками.

Зазвичай коровайниць запрошували парну кількість – частіше чотири або шість жінок, рідше двох. Вони обов'язково приносили продукти для приготування короваю: масло, яйця, цукор, мед та борошно.

«Я на коровай йшла,  
Коробку яєць несла,  
Зустрілися хлопці,  
Побили яйця в коробці».

Об'єднання продуктів від різних господарок мало на меті зміцнення молоді сім'ї.

«Ми на коровай йдемо,  
На коровай муку несемо,  
Несемо меду горнець,  
Несемо сім кіп яєць,  
Ще й грудку масла,  
Щоб коровай вдався» [24].

Ці слова співали молодиці, коли йшли місити коровай. Процес приготування мав численні традиції: перед початком роботи треба було вмитися, вимити руки, надягти на голову хустку, натільний хрестик і прочитати молитву «Отче наш».

Перед початком роботи коровайниці мили руки і співали:

«Таточко ходить водицю носить,  
Мийте руки, коровайнички,  
Матінка ходить рушничок носить,

Витріть руки, коровайнички».

Весільна мати дарувала кожній нову запаску і хустинку.

«Рушай, короваю, рушай, короваю,

Ми до тебе готовесенькі,

Як лебеді білесенькі,

Ми до тебе прибираємося,

По сім разів умиваємося».

Благослови, Боже, і отець, і мати,

Своєму дитяті коровай розчиняти.

Старша коровайниця:

Подивись у віконечко –

Яке сонце ясне!

Щоб же був такий коровай красивий!

Міси, сестро, коровай,

Та нічого не думай,

Тільки думай та гадай,

Щоб був добрий коровай!

Ніхто не вгадає,

Що у нашому короваї:

З трьох млинів мука,

З трьох криниць водиця,

З-під трьох курок яйця

Для нашого короваю.

Після того, як коровай спечений, воду, якою коровайниці мили руки, виливали під плодові дерева:

«Вишеньку підлила,

Щоб вишенька родила,

Щоб молода молодого любила» [24].

Для короваю вибирали лише найкращі продукти. За старовинними традиціями для приготування короваю використовували «Із трьох млинів мука,

від трьох корів молоко. Або з семи ланів пшениця, від семи курок яйця, із семи криниць водиця».

Процес починався з того, що в кімнату вносили велику подушку, на яку насипали зерно і гроші (парні суми: 2, 10, 50, 100 – пізніше цими зернами обсипали молодих, коли вони вирушали до шлюбу). Потім ставили нові дерев'яні ночви. Під час замішування і виготовлення тіста навіть не можна було допускати поганих думок, які могли зашкодити успішному приготуванню короваю.

Молитви та благословення супроводжували процес замісу короваю. Наприклад, виголошували слова: «Благослови, Боже, і Пречистая, благословіть цьому дитяті коровай замісити». Після цього головна коровайниця зверталася до всіх присутніх з проханням благословити: «Прошу благословення від Господа Бога, від моїх рідних – матері, батька, братів, сестер, а також від хресних батьків, тіток, дядьків, сусідів та друзів». Всі відповідали: «Хай Бог благословить».

Робота над короваєм починалася з підготовки розчину в ночвах, а подушка з опарою забезпечувала тепло для гарного підйому тіста. Коли опара підходила, починали заміс тіста. Цей процес здійснювали дві або чотири жінки, по черзі міняючись. Борошно підсипали поступово, а також додавали інші інгредієнти. Важливо, щоб в тісто не додавали солі, і заміс здійснювали лише долонями, щоб уникнути неприємних символічних значень. Молилися та примовляли: «Вимішуйте тісто гарно, але не надто круто», щоб майбутнє подружжя не стикалося з важкими труднощами.

У процесі приготування короваю коровайниці співали веселі пісні:

«А ти, Ніна, багата, а Маруся – черевата,  
Дайте їй мотузище підв'язати черевище».

І Ніна відповідала:

«Нічого, нічого,  
Не боюся я того.  
Дай Боже доносити,  
На хрестини просити».

Коли тісто добре підійшло, наставала черга формування короваю. Рідні або хрещені батьки відбирали частину тіста для хлібини, використовуючи вишитий рушник. Потім коровайниці формували саму випічку, кладучи на дно форми хрест з тіста, який прикрашали житом та парною кількістю добре вимитих монет. Для прикраси верхньої частини короваю використовували символи – пташок, калину, колоски пшениці, листочки – що мали своє символічне значення, наприклад, калина означала молодість і щастя, а виноград – добробут.

При виготовленні прикрас для короваю не використовували ножа, а лише зворотний бік ложки, щоб символічно уникнути агресії. Під час пікння короваю важливо було дотримуватись тиші, аби не порушити процес. Якщо піч була дуже гаряча, коровай покривали вологим папером, щоб він не підгорів. Якщо ж коровай вийшов чорним або пригорілим, вважалося, що й життя молодих буде тяжким. Якщо на коровай з'являлася тріщина, її маскували барвінком або аспарагусом, але нового короваю не випікали.

Готовий коровай прикрашали зеленню барвінку, аспарагусом, калиновими ягодами та червоними стрічками, а також обв'язували гофрованим папером. Боки короваю обв'язували стрічкою, а носили його на вишитому рушникові. Коровай міг бути доповнений намистом із тіста, яке готували, випікаючи маленькі кульки й нанизуючи їх на нитку. В разі необхідності випікали кілька хлібин, щоб було чим пригостити всіх гостей. Детально про обряд випікання короваю, як прикладу можна подивитися ось тут (*Додаток 1*)

Перший день весілля на Волині – це особливе свято, яке поєднує родинні зустрічі та ритуали, кожен з яких супроводжується піснями, що містять глибокий культурний зміст і символіку. Обрядова традиція на Волині має кілька ключових етапів, під час яких виконуються пісні з певними символами та значеннями.

Одним із важливих моментів першого дня весілля є підготовка нареченої. До цього процесу долучаються близькі родичі та подруги, які допомагають нареченій одягнути обрядовий одяг. Цей етап супроводжується виконанням пісень, що символізують перехід дівчини в новий життєвий етап. Такі пісні мають символіку благословення та побажань щастя.

Наприклад, одна з таких пісень звучить так:

«Ой зацвіла рожа край віконечка,  
Виростай, доню, в щасливі роки.  
Йди до чоловіка, вірно люби,  
На добро родини, на щастя тобі».

Ця пісня виражає побажання щастя та процвітання для нової родини, створюючи атмосферу одночасного суму та радості.

Обряд виготовлення вінка або «вінкоплетення» є ще однією важливою традицією. У деяких волинських селах нареченій плетуть вінок із живих квітів, що символізує її дівочу чистоту. Під час цього обряду співають пісні, у яких дівоча доля часто порівнюється з квіткою. Одна з таких пісень звучить так:

«Плету вінок, плету з рути-м'яти,  
Щоб мені, дівко, долю мати.  
Не забудь мене у ріднім домі,  
Як підеш від рідної мами».

Ця пісня підкреслює зв'язок нареченої з її батьківським домом та родиною.

Благословення батьків є ще одним важливим етапом весільної обрядовості. Це момент, коли батьки дають свою благословенну згоду на шлюб своїх дітей. Традиційно, цей обряд проводиться двічі: перед вінчанням і після, коли молодята повертаються з церкви чи вже на святкуванні. Існують різні варіанти цього обряду в залежності від регіону, але зазвичай, наречений та наречена підходять до батьків, аби поклонитися та отримати благословення. У деяких випадках молоді навіть вклоняються батькам до землі.

Сучасні наречені іноді можуть отримати згоду батьків ще до весільного дня, під час сватання, і можуть пропустити цей обряд. Однак ті, хто цінує традиції, часто дотримуються класичних обрядових кроків, включаючи благословення після вінчання, коли батьки зустрічають молодят з короваєм [1].

Після кожного поклоніння матері, калачами перехрещували дітей і промовляли: «Нехай вас благословить Бог!»

Батько брав ікону Спасителя і Божої Матері з божниці, тричі хрестив ними молодят, вимовляючи слова: «Бог благословить, і я благословляю вас на щастя, здоров'я та на довгі літа».

У цей час жінки виконували пісню:

«Ой до трьох разів, Марусю, до трьох разів,

Поклонись матусі сто разів.

Не один рік тебе мати пестила,

Доки твого поклоніння дочекалась.

Вона свої рученьки створила,

Вона свої ніженьки пройшла,

Вона свою голівоньку поклонила,

Доки твого поклоніння дочекалась.

Ой до трьох разів, Марусю, до трьох разів,

Поклонись татусю сто разів.

Не один рік тебе батько пестив,

Доки твого поклоніння дождався.

Він свої рученьки створив,

Він свої ніженьки пройшов,

Він свою голівоньку схилив,

Доки твого поклоніння дождався» [14, с. 34]

Благословення супроводжується виконанням пісень, що вражають сумом, але одночасно сповнені благословення. Ось приклад такої пісні:

«Благослови, мати, благослови, батьку,

Виводьте до шлюбу, до рідної оселі.

Нехай міцна родина, як дубок зелений,

Зросте на радість вам і добрим племенем».

Ця пісня виражає щиру молитву за щасливе життя молодих і прохання до батьків дати своє благословення на шлюб [5].



Після благословення батьків молоді вирушали з дому до церкви пішки. Перед тим, як вони вийдуть, їх обсипають зерном пшениці, жита, гречки, рису, маку, пелюстками квітів, монетами та цукерками.

Зерно символізує народження нового життя, родючість і багатство, а також є ознакою кохання та молодості. Житнє зерно асоціюється з довгим і щасливим життям. Раніше під час обсіпання житнім зерном бажали, щоб Бог послав молодій родині стільки дітей, скільки зернят впало на молоду. Гроші, які дзвенять при падінні, символізують багатство, а цукерки – солодкість життя.

Наприклад, під час обсіпання співають такі пісні:

- «Сію на вас жито, щоб вам добре жилося»,
- «Сію пшеницю яру, щоб жили ви завжди в парі»,
- «Сію гречку, щоб не було суперечок»,
- «Сію овес, щоб рід ваш був здоровим».

Обсіпання молодих відбувається у кілька етапів:

- окремо молодого, коли він виходить з дому,
- після того, як молодий викупить молоду та після благословення їх удома,
- після виходу з церкви,
- під час виїзних церемоній,
- на урочистому вході в бенкетний залі

Обсіпання молодого біля дому:

Молодого виводить з дому мама або двоє незаміжніх дівчат (дружки). Спочатку виходить староста з короваєм, а за ним – молодий. Він зупиняється на порозі, щоб поклонитися гостям (направо, прямо і наліво). Потім староста, молодий і дружки виходять у центр подвір'я для обряду окроплення та обсіпання молодого. Обсіпання молодого завжди виконують жінки. Якщо мама окроплює сина свяченою водою, то інша жінка з родини буде обсівати молодого.

Обсіпання молодих біля дому:

Після викупу молоду виводять дружки, а молодого – дружки. Спочатку виходять старости (по одному від кожної сторони), далі молода, потім молодий

і гості. Молоді з друзками тричі вклоняються гостям, а потім стають у центрі подвір'я для обряду окроплення та обсіпання.

Одну маму молодого окроплює свяченою водою, а інша мама обсіває зерном. Обоє обходять молодих тричі по колу. Мама молодого зазвичай окроплює по колу за годинниковою стрілкою, а мама молодої, яка обсіває, рухається в протилежний бік[33].

Вінчання є важливим і невід'ємним елементом весільної обрядовості, яке залишається центральним моментом як у давнину, так і в сучасності. Це сакральний ритуал, що не лише символізує духовне благословення на подружнє життя, а й укріплює союз між чоловіком і жінкою в очах церкви. Обряд вінчання має глибоке коріння, що сягає дохристиянських часів, але з прийняттям християнства він став ще більш важливим як церковна святиня, що засвідчує офіційне укладання шлюбу.

Церемонія вінчання сповнена урочистості та символізму, її основними елементами є молитви, обмін обручками, накладання вінців та благословення священника. Кожен із цих етапів має своє глибоке значення:

1. Обручення та перев'язання – це початковий етап вінчання, коли священник благословляє молодят та перев'язує їх руки вишитим рушником, а потім вони обмінюються обручками. Обручки виступають символом вічності і нерозривності їхнього союзу.

2. Накладання вінців – важлива частина обряду, коли священник накладає вінці на голови нареченого та нареченої. Вінці є символом Божого благословення, чистоти, вірності і любові.

3. Обхід навколо аналоя – молодята тричі обходять аналой, співаючи духовні пісні. Цей обряд символізує їхній спільний шлях по життю, підкреслюючи важливість християнських чеснот у їхньому шлюбі.

4. Благословення молодят – на завершення священник благословляє молодят, молячись за їхнє щасливе і гармонійне життя. Після цього подружжя офіційно вважається одруженим в очах церкви.

Вінчання не тільки духовно укріплює зв'язок молодят, але й має велике значення для обох родин. Присутність батьків та гостей символізує підтримку та схвалення шлюбу, а благословення стає благословенням для двох родин під Божим покровом. Після церемонії вінчання часто відбувається святковий похід або поїздка, де молодята отримують привітання від гостей, а музиканти грають радісні мелодії, що додає святкової атмосфери до урочистої події [10]. Таким чином, вінчання залишається незмінною частиною українського весілля, поєднуючи релігійні символи з глибокими людськими цінностями, такими як любов, вірність і бажання благословенного спільного життя.

Після вінчання молоді та частина гостей вирушали до дому молодої на короткий прийом. По дорозі звучали весільні пісні, наприклад:

«Виглянь, матухно, у віконце –  
 Везем тобі дитятко, як сонце.  
 Виглянь в друге –  
 Везем тобі дитятка обоє.  
 Дякуймо попойку, як на нашому батейку,  
 Що наші дітки звінчав і неможко грошей узяв.  
 Приїхали з церкви з-під вінця,  
 Розсипали золото з рукавця.  
 Вийшла її матухна вітати,  
 Нагнулася золото збирати.  
 «Ой, не збереглися, матухна, не збереш,  
 Бо ти мої правду сказала,  
 З ким я в церкві на рушнику стала»...»

На завершення святкування, коли всі гарно пообідали, весільні пісні виконували для того, щоб вихвалити молоду. Родина молодого та молодої також влаштовували «спомагання» – обдаровували молодих на знак підтримки та побажань щасливого життя [20, с. 51].

В українській традиції весілля є надзвичайно важливою подією, що поєднує глибокі релігійні та соціальні символи. Після церковного обряду

наречені зазвичай вирушають до дому молодого або молодої, де триває основна частина святкування. В цей час відбуваються кілька обрядів, які символізують перехід дівчини до нового статусу заміжньої жінки. Це включає в себе танці з весільною фатою, покривання нареченої свекрухою хусткою, а також приймання молодої до кола заміжніх жінок. Такі обряди підкреслюють важливість цього етапу і є частиною великого циклу весільних традицій, який триває кілька днів.

Весільні обряди українців є одними з найбільш барвистих та багатих на символіку. Вони не тільки зберігають давні традиції, а й відображають процеси змін у культурі та суспільстві. Це дає можливість досліджувати не тільки особисте, але й соціальне життя народу, оскільки весілля є важливим моментом для об'єднання родин і суспільства. Через різні етапи обряду весілля можна побачити елементи, що відображають як традиційні уявлення, так і їх трансформацію в нові умови.

Один з найважливіших моментів весільного обряду – це «коровай», традиційний весільний хліб, що має велике символічне значення. На території Західного Полісся та Волині цей обряд часто триває до ранку, а після випікання короваю відбувається його розподіл. Розподіл короваю між родами молодят є кульмінацією весільної обрядовості і символізує громадське схвалення шлюбу. Це також є актом завершення весільного дійства і знаменує об'єднання двох родин.

Коровай не лише є символом злагоди і спільного добробуту, але і має глибоке магічне і сакральне значення. Його кругла форма символізує сонце, життєву силу і достаток. Прикрашається він зазвичай фігурками з тіста, такими як пташки, квіти, листя, що мають оберегове значення, а також часто використовуються барвінок, мед, мак і горіхи, що уособлюють багатство і солодке життя. Коровай підносять на вишитому рушнику, а зверху прикрашають свічками чи гілочками барвінку. Цей обряд часто супроводжується спеціальними піснями, які прославляють молодят та їхніх батьків, бажаючи щасливого і довгого життя.

У Волинському регіоні розподіл короваю є особливим етапом, який може відбуватися з дотриманням різних місцевих традицій. Коровай виносить старша пара або дружба (старший боярин), що підкреслює важливість цієї символічної дії. Після того, як коровай приноситься в хату, з нього знімають прикраси – «рожки» або рослинні елементи, такі як барвінок чи калина, які вручаються почесним гостям як символ достатку та шани. Цей обряд часто супроводжується піснями, що підкреслюють важливість цієї традиції і символізують любов, вірність і міцну сім'ю.

Після розподілу короваю молодята, разом з родинами, часто продовжують святкування, співами, танцями та обдаровуванням гостей. Усе це підкреслює важливість цієї урочистої події, яка з'єднує дві родини і відзначає початок нового етапу в житті молодих.

Ці весільні обряди мають свої особливості в різних регіонах України, але загалом зберігають спільні риси, що відображають українську культуру та традиції. Тому, незважаючи на локальні відмінності, весільний обряд є важливою частиною української спадщини, що втілює у собі як народні звичаї, так і духовні цінності, які передаються з покоління в покоління [2].

Розглянемо розподіл весільного хліба на Камінь-Каширщині, село Бузаки. Обряд розподілу короваю – важливий завершальний етап весільного святкування, який є віддзеркаленням глибоких українських традицій. На Камінь-Каширщині цей обряд має свої унікальні риси, зокрема збереження сакральності та урочистості дійства. Він супроводжується виконанням обрядових пісень, молитвами та танцювальними елементами, що робить його однією з найяскравіших частин весілля.

Перед розподілом коровай вносять у хату, де його урочисто обтанцювують старости та дружки. Вони тримають коровай, загорнутий у вишитий рушник, і тричі обходять навколо столів під супровід веселих пісень. Перед початком розподілу гості разом промовляють молитву «Отче наш», що надає дійству духовного змісту. Після молитви виконується обрядова пісня, яка адресована нареченому та нареченій окремо (приклад співання для нареченого можна

переглянути в додатку А). У піснях згадуються члени родини молодят, що підкреслює шанобливе ставлення до сімейних зв'язків.

Під час розподілу верхня частина короваю, найпишніша, традиційно зрізається для молодят. Інші частини розподіляються між гостями так, щоб кожен отримав шматок. Для забезпечення цього зазвичай готують кілька короваїв, які символізують дарунок не лише від молодих, а й від хресних батьків.

Тексти обрядових пісень прославляють вірність, служіння Богові та родині. Вони також передають побажання добробуту та щастя для молодої сім'ї. Рушник, яким обгорнутий коровай, є символом чистоти, єдності та сімейного тепла. Танці з короваєм відображають радість та святковий настрій, підкреслюючи соціальне значення обряду. Після виконання пісень старости переходять до розподілу короваю. Гості дякують молодят, і на цьому весільне святкування поступово завершується. Цей обряд символізує не лише фінал весілля, а й початок нової спільної дороги молодят, з благословенням родини та громади.

Обряд розподілу короваю – це своєрідний культурний код, що репрезентує українську традицію, інтегруючи її в сучасність. Його особливості, як-от молитви, пісні й символічні дії, відображають унікальність Камінь-Каширських звичаїв, які зберігають зв'язок між поколіннями. Збереження та популяризація цього обряду сприяє збагаченню національної культури та збереженню культурної ідентичності населення регіону.

### **2.3. Різноманітні жанри та музичні форми у весільних обрядах**

Весільний обряд є яскравим відображенням народної культури, що об'єднує різні елементи мистецтва, звичаїв і символіки. Це не тільки важливий етап у житті кожної людини, а й спосіб передачі культурної ідентичності та традицій певного регіону. Музика займає центральне місце в обряді, супроводжуючи всі етапи святкування – від підготовки до кульмінаційних моментів весільної церемонії. Вона виконує не лише розважальну функцію, але

й передає соціальні та символічні значення, сприяючи згуртуванню учасників та зміцненню колективних цінностей.

Музика весільного обряду охоплює різноманітні жанри, серед яких можна виділити пісні, танці, інструментальні композиції та пісні-заклики. Традиційні для українського фольклору весільні жанри включають пісні, коломийки, балади, хори та інші вокально-інструментальні форми. У кожному регіоні особливу роль відіграють різні музичні інструменти: на Гуцульщині це трембіта, цимбали, сопілка і бубен, а на Поліссі – скрипка і баян.

На Волині весільні пісні завжди були невід'ємною частиною традиційного святкування, і кожен етап весільного обряду супроводжується певними піснями, що відображають характер і значення цієї події. Весільні пісні, виконувані на Волині, часто мають типові наспіви з трійковою метрикою, а також місцеві варіанти пісень з парною метрикою, що є частиною загального музичного спадку України. Пісні супроводжують важливі моменти свята, як, наприклад, випікання короваю, коли його «розтанцьовували», закликаючи господаря викупити його через спів.

Мелодії волинських весільних пісень відзначаються синкопованим ритмом, трійковим метром і мішаним мажорно-мінорним звучанням. Вони виконуються в основному одноголосно, з незначними варіаціями голосів у каденціях, що додає особливого колориту кожній композиції. Часто тексти цих пісень є оригінальними, місцевими, хоча інколи зустрічаються й загальноукраїнські варіанти.

Баладний жанр, як один із найбільш давніх на Волині, охоплює як старовинні, так і нові твори. Балади Волині, виконувані з урахуванням місцевих традицій, мають характерну строфічну будову та ритмічні особливості, що відображають стиль народного співу цього регіону. Вони поєднують різні стилі, від стародавніх до новітніх, і є важливою частиною культурної спадщини краю.

Таким чином, весільна музика Волині є не лише важливою частиною обряду, але й яскравим відображенням багатого культурної традиції, що зберігає

в собі не лише святковий настрій, але й глибокі народні цінності, передаючи їх наступним поколінням[19].

Музика в українському весільному обряді є важливою частиною ритуалу, що формує атмосферу свята та надає йому глибокий зміст. Різноманіття музичних жанрів відображає не лише регіональні особливості, а й загальнонаціональні традиції, що додають святу неповторного культурного колориту. Кожен етап весілля супроводжується певними музичними формами, які не тільки розважають, а й несуть важливі соціально-культурні меседжі, підкреслюючи значущість події, єдність родин та зв'язок між поколіннями.

Обрядова музика несе не лише естетичну, а й соціальну функцію, об'єднуючи учасників через спільне переживання та участь у традиціях. Інструментальні композиції, співи та танці на весіллі надають святу сакрального значення, де кожен музичний жанр і форма мають своє важливе місце. Музичне багатство весільного обряду підкреслює універсальність української народної музики, яка поєднує веселощі з глибокою повагою до традицій. В цьому контексті доречно навести цитату з листів Івана Франка до О. М. Рошкевич: «Ще в Долині в суботу рано я чув твої ладканки (традиційна обряда пісня), і ти не повіриш, як вони мені сподобалися. Що я кажу – сподобалися! Ще ніколи, слухаючи народні пісні, я не отримував такого глибокого враження. Це, мабуть, тому, що я вперше побачив ці пісні в цілісному вигляді, і ще в такому багатому варіанті. Які чудові образи, хоч і в грубій, напівформованій формі! Скільки чуття, скільки геніальних порівнянь, скільки давніх спогадів, що становлять цінний матеріал для соціології, етнології та мовознавства. І скільки здорових, ясних і правдивих поглядів на життя! Як тепло оспівана доля жінки до та після шлюбу! Якими широкими штрихами змальовано життя народу в глибокій старовині! Я не знаходжу слів, щоб похвалити цю епопею сільського життя» [16].

Загалом, музичне різноманіття українського весільного обряду є відображенням культурної спадщини народу, його етнічної самобутності, емоційної багатогранності та символічного багатства. Це дозволяє зберігати



живу народну традицію, передаючи її від покоління до покоління, підтримуючи національну ідентичність та духовні цінності.

### **Висновок до розділу 2.**

Весільний обряд є важливою складовою культурної спадщини Волині, яка через свою унікальність та багатство традицій не тільки відображає соціально-культурні особливості регіону, але й служить засобом збереження та передачі цінностей наступним поколінням. Музика, як один із основних елементів цих обрядів, має велике значення в створенні емоційного настрою, вираженні почуттів молодят та їхніх близьких, а також у підтримці ритуалів, що супроводжують цей важливий етап життя.

У процесі підготовки до весільного обряду музика виступає як важливий організаторський елемент. Вона супроводжує не лише сам обряд, а й підготовчі етапи святкування, допомагаючи налаштувати учасників на святковий лад, створюючи атмосферу очікування та урочистості. Музика також виступає важливим інструментом взаємодії між молодятами та їх родинами, оскільки кожен музичний елемент – від обрядових пісень до народних мелодій – має своє глибоке символічне значення, що передається з покоління в покоління.

Основні етапи весільного обряду на Волині, зокрема «заручини», «випікання короваю», «розрізання короваю» та інші ритуали, мають свої специфічні музичні супроводи, що допомагають підкреслити значущість кожного моменту. Музика, яка звучить у ці моменти, визначає емоційний тон урочистості, дозволяє виразити радість, почуття любові та взаємної підтримки, а також зміцнює зв'язок між родинами молодят.

У різноманітні жанрів та музичних форм, що використовуються у весільних обрядах Волині, можна побачити багатство локальної музичної традиції, яка включає народні пісні, обрядові мелодії, а також сучасні музичні форми, що з'явилися під впливом культурних змін. Традиційні пісні, які виконуються на різних етапах обряду, мають глибоке символічне значення, пов'язане з обрядами переходу, обітницями та бажаннями для молодят. Разом із

тим, на сучасних весіллях Волині все частіше з'являються нові музичні форми, що поєднують елементи фольклору з сучасними стилями, створюючи нову, неповторну атмосферу святкування.

Отже, традиції весільних обрядів Волині демонструють чудову гармонію між минулим і сучасністю, зберігаючи національну спадщину і водночас відкриваючи нові можливості для інтерпретації та адаптації старовинних традицій до сучасних умов. Музика залишається одним із найважливіших інструментів, через який виражаються не тільки індивідуальні почуття, а й колективні цінності, що робить весільні обряди Волині важливою частиною культурної ідентичності регіону.

### РОЗДІЛ 3

## СУЧАСНІ ЗМІНИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ У МУЗИЧНИХ КОМПОНЕНТАХ ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ ВОЛИНИ

Весільна музика є невід'ємною частиною святкової атмосфери, що супроводжує одну з найважливіших подій у житті людини. У кожному регіоні вона має свої унікальні традиції та особливості, які формуються під впливом культурних, соціальних та технологічних змін. Волинь, з її багатою історією та культурною спадщиною, має власні музичні традиції, що супроводжують весільні обряди. Проте в останні десятиліття ми спостерігаємо зміни у музичних компонентах весільних святкувань, які зумовлені як глобалізацією, так і впливом новітніх технологій.

Цей розділ присвячений аналізу сучасних змін і тенденцій у музичних компонентах весільних обрядів Волині. Ми розглянемо, як традиційні музичні елементи, які супроводжували весільні ритуали, трансформуються під впливом сучасних трендів, таких як зміна музичних стилів, використання новітніх технологій у виконанні музики та впливу поп-культури. Дослідження цих змін дозволить краще зрозуміти, як відбувається адаптація старовинних традицій до умов сучасного життя, а також як музика на весіллях у Волинському регіоні відображає зміни в культурних та соціальних практиках.

### **3.1. Значення музичних компонентів у весільних обрядах**

Весільна музика завжди була важливим елементом святкової атмосфери, яка супроводжує одну з найбільш значущих подій у житті людей. Однак з часом зміни в культурі, суспільстві та технологіях значно змінили підхід до вибору музичних творів, їх виконання та сприйняття на весіллях. У цьому розділі ми проведемо порівняння між минулим і сучасним у контексті весільної музики та проаналізуємо, як новітні технології впливають на цей важливий аспект святкування.

Музичні компоненти у весільних обрядах відіграють важливу роль як у традиційних, так і в сучасних весіллях. Вони не лише створюють атмосферу свята, але й виконують важливі символічні та ритуальні функції. Давайте розглянемо це питання детальніше, порівнюючи традиційні та сучасні весільні обряди. У традиційних весільних обрядах музика супроводжує різні етапи церемонії, від сватання до весільного бенкету. Кожна пісня чи мелодія має своє значення і символізує певний етап або дію, наприклад, благословення молодих, прощання з батьківським домом, об'єднання двох родин. Виконання традиційних весільних пісень і мелодій сприяє збереженню культурної спадщини та передаванню її наступним поколінням [49]. Музика допомагає виразити емоції, які супроводжують весілля, такі як радість, сум, надія та любов. Вона створює емоційний фон, який підсилює переживання учасників обряду. Весільні пісні та танці об'єднують громаду, сприяють соціальній взаємодії та зміцненню зв'язків між родинами. Вони також можуть відображати місцеві традиції та культурні особливості [8].

Сучасні весільні обряди зазнали значних змін під впливом урбанізації, глобалізації та змін у суспільстві. Багато традиційних елементів були спрощені або замінені новими, більш сучасними формами. Наприклад, деякі обрядові пісні втратили своє первісне значення і стали просто частиною розважальної програми.

Сучасні весілля часто акцентують увагу на естетичній та розважальній складовій. Музика на таких весіллях може включати як традиційні мелодії, так і сучасні хіти, що відповідають смакам молодят та гостей. Завдяки розвитку технологій, музика на сучасних весіллях може бути більш різноманітною та інтерактивною. Використання діджеїв, живих виступів та навіть караоке стало звичним явищем. Незважаючи на зміни, багато сучасних весіль все ще включають елементи традиційної музики та обрядів, адаптуючи їх до сучасних умов. Це дозволяє зберегти культурну спадщину, водночас роблячи її актуальною для нових поколінь [36]. У традиційних обрядах музика має глибоке символічне значення, тоді як у сучасних весіллях вона часто виконує

розважальну функцію. Обидва типи весілля використовують музику для створення емоційного фону, але сучасні весілля можуть включати ширший спектр музичних жанрів. Традиційні весілля більше акцентують на об'єднанні громади, тоді як сучасні весілля можуть бути більш індивідуалізованими. Сучасні весілля часто адаптують традиційні елементи, зберігаючи їхню суть, але змінюючи форму. Таким чином, музичні компоненти залишаються важливими як у традиційних, так і в сучасних весільних обрядах, хоча їхня роль і форма можуть змінюватися з часом.

Раніше весільна музика виконувалась переважно наживо музикантами або оркестрами під час урочистостей. У невеликих населених пунктах чи селах зазвичай грали місцеві виконавці на традиційних інструментах — баяні, гармошці, скрипці, гітарі чи фортепіано. Вони часто добре знали своїх клієнтів, створюючи особливу атмосферу, близьку до гостей. Репертуар обмежувався народними піснями, класичними композиціями або популярною музикою свого часу. У великих містах можна було знайти професійних музикантів із ширшим репертуаром, хоча музика і там залишалась в межах традиційних стилів.

Сьогодні, завдяки сучасним технологіям, вибір весільної музики став значно різноманітнішим і доступнішим. Основні зміни включають:

Пари мають доступ до величезної бібліотеки композицій через Spotify, Apple Music, YouTube. Це дозволяє самостійно створювати плейлисти, які відображають їхні вподобання. Використання цифрових контролерів, програмного забезпечення для міксування музики, додавання ефектів та адаптація звуку під моменти святкування забезпечують унікальність музичного супроводу. Через інтернет можна замовити персоналізовані треки або ремікси. Наприклад, музиканти часто створюють унікальні версії пісень для першого танцю. Інтеграція музики зі світловими шоу, проєкціями чи інтерактивними екранами підсилює святкову атмосферу [29].

Якщо раніше музика була обмежена локальними традиціями та живим виконанням, то сьогодні технології дозволяють поєднувати композиції з різних культур і епох. Хоча цифрові рішення можуть знизити емоційний контакт між

виконавцями й аудиторією, вони відкривають безмежні можливості для творчості, індивідуалізації та унікального підходу до весільної музики. Майбутнє весільної музики виглядає перспективно завдяки постійному розвитку технологій, що дозволяє втілювати найсміливіші ідеї молодят.

### **3.2. Вплив сучасних технологій на весільну музику, взаємодія між традиційними та сучасними музичними елементами**

Весільна музика є важливим складником урочистостей, що відображає культурні та соціальні традиції, емоційний стан молодят і гостей, а також вплив новітніх технологій на культуру та побут. У сучасному світі технології значно змінили підхід до створення, виконання та сприйняття музики на весіллях, впливаючи на вибір музичних елементів та їх адаптацію до сучасних умов. Водночас, важливо зазначити, що сучасні технології не лише змінили весільну музику, а й створили нову можливість для поєднання традиційних та новітніх музичних елементів, що дозволяє зберігати культуру і водночас адаптуватися до нових музичних стилів.

Взаємодія між традиційними та сучасними музичними елементами на весіллях створює багат шаровий музичний досвід. Наприклад, традиційні інструменти, такі як бандура чи цимбали, можуть використовуватися разом із сучасними електронними інструментами, створюючи гармонійне поєднання звуків. Це дозволяє зберегти культурну спадщину, водночас роблячи її актуальною для сучасної аудиторії [36]. Таким чином, сучасні технології значно розширили можливості весільної музики, дозволяючи інтегрувати традиційні елементи з сучасними інноваціями. Це сприяє створенню унікальних музичних композицій, які відображають як культурну спадщину, так і сучасні тенденції.

Завдяки розвитку цифрових технологій, доступ до музики став практично необмеженим. Стрімінгові платформи, такі як Spotify, Apple Music, YouTube, дозволяють молодят обирати музику для свого весілля з величезної кількості доступних композицій з різних куточків світу. Це створює можливість для пари

самостійно формувати плейлист, орієнтуючись на свої індивідуальні вподобання, що значно відрізняється від традиційних підходів, де вибір музики був обмежений місцевими виконавцями чи загальноновизнаними стилями. Таким чином, сучасні технології надають можливість створити більш персоналізовану атмосферу весілля, де музика відображає не лише традиції, але й особистість молодят.

Технологічний прогрес значно змінив спосіб виконання весільної музики. Раніше для створення музичної атмосфери на весіллі використовувались виключно живі інструменти, такі як баяни, скрипки або фортепіано, що дозволяло створити інтимну атмосферу взаємодії між музикантами та гостями. Сьогодні ж на весіллях все частіше використовуються сучасні аудіо- та відео-технології, що дозволяють змінювати звучання музики, створювати ремікси та аранжування, що робить музику більш динамічною та адаптованою до різних етапів святкування. DJ-майстри, використовуючи цифрові контролери, програмне забезпечення для змішування треків та віртуальні інструменти, можуть не лише адаптувати класичні твори до сучасних ритмів, а й додавати до композицій спеціальні ефекти, змінювати темп, інтегрувати відео та світлові шоу. Це дозволяє створювати незабутні візуально-музичні постановки, що значно підвищують емоційну атмосферу весілля.

Одна з найбільш цікавих тенденцій, що з'явилася на весільних святкуваннях останніх років, – це синтез традиційних та сучасних музичних елементів. Збереження культурної спадщини вимагає обережного підходу, адже традиційна весільна музика не тільки втілює національні та локальні культурні особливості, а й несе в собі значення, яке важко замінити сучасними композиціями. Проте технології дозволяють адаптувати традиційні елементи до сучасних умов, що дає можливість створити поєднання минулого та сьогодення.

Наприклад, перший танець молодят може розпочинатися з класичної народної пісні, а потім переростати в сучасний хіт або ремікс традиційної пісні в електронному стилі. Така взаємодія дозволяє поєднати старовинні мотиви з новими, створюючи унікальну атмосферу для кожного весілля. Крім того,

музиканти можуть використовувати живі інструменти, одночасно вносячи до композиції електронні звуки або аранжування, що додає новизни та енергії без втрати зв'язку з традицією. Ще одним важливим аспектом сучасних змін є можливість персоналізації музики для кожного весілля. Сучасні музичні технології дозволяють створювати індивідуальні композиції або ремікси для спеціальних моментів, таких як перший танець чи обмін обітницями. Музиканти можуть записати та адаптувати традиційні пісні до стилю пари, використовуючи сучасні музичні прийоми та ефекти, що створює більш глибоке емоційне сприйняття моменту.

Інтернет-платформи також дозволяють замовити музику на замовлення, що дозволяє молодятam відчувати себе особливими, а весільну атмосферу – неповторною. Це поєднання традиційних мелодій і сучасних технологій створює нові можливості для вираження індивідуальності молодят, підкреслюючи важливість кожного моменту.

Вплив сучасних технологій на весільну музику сприяв збагаченню її вибору, можливості для персоналізації та синтезу традиційних і сучасних елементів. Сучасні технології відкривають нові горизонти для творчості, дозволяючи створювати музичні твори, які поєднують класичні мотиви та новітні звукові ефекти. Водночас така взаємодія між традицією та інноваціями дозволяє зберігати автентичність і створювати унікальні музичні композиції, що відображають індивідуальні смаки молодят і атмосферу весільного свята.

### **3.3. Зміни в музичних вподобаннях та традиціях**

Музика є однією з найважливіших складових культури та соціального життя людей. Вона відображає емоції, погляди, та життєві погляди суспільства, змінюючись разом із розвитком цивілізації. Зміни в музичних вподобаннях та традиціях відображають не лише еволюцію смаків, а й трансформації в культурних, соціальних і технологічних аспектах життя. Цей розділ присвячений



аналізу змін, які відбулися в музичних вподобаннях та традиціях, зокрема в контексті весільної музики, а також їх впливу на суспільство.

У минулому музика була значною мірою відображенням соціального статусу, релігійних переконань та культурних норм того часу. Зокрема, на весіллях переважали класичні та народні мотиви, які мали глибоке коріння в культурних традиціях того чи іншого регіону. Вибір музики на таких урочистостях часто визначався традицією родини чи громади, і був обмежений доступними музичними жанрами – класичними композиціями, народними піснями або популярними на той час творами.

Глобалізація значно вплинула на музичні вподобання, відкриваючи доступ до різноманітних музичних жанрів та стилів з усього світу. Це призвело до того, що на сучасних весіллях можна почути як традиційні народні пісні, так і сучасні поп-хіти, рок, джаз та інші жанри[36].

Традиційно на весіллях зазвичай грали на живих інструментах – скрипці, гітарі, баяні, гармоніках, що додавало певного шарму та автентичності. Вибір музики був значною мірою обумовлений обставинами: на селах часто запрошували місцевих музикантів, які добре знали традиції та смаки громади. В великих містах могли грати професійні оркестри чи ансамблі, але навіть там музичні вподобання залишались у межах певних канонів і стилів.

З часом відбулися зміни в музичних вподобаннях та традиціях. Із розвитком технологій та глобалізацією культур, музичні вподобання зазнали значних змін. Відповідно до змін у суспільстві, новітніх культурних течій та технологічних досягнень, змінилися і музичні смаки. Наприклад, завдяки доступу до інтернету та стрімінгових сервісів, сьогодні музика стала доступною у будь-який момент часу і на будь-якому континенті. Музичні вподобання стали більш глобальними, з'явилася більша схильність до міксування жанрів і стилів. Сучасні молодята часто обирають музику, яка відображає їхні особисті вподобання та стиль життя. Це може включати популярні пісні з чартів, саундтреки з улюблених фільмів або серіалів, а також композиції, які мають особливе значення для пари[40]. На весіллях, зокрема, музичні традиції також

змінилися. Якщо раніше весільна музика була більше пов'язана з народними та класичними композиціями, то сьогодні молоді пари все частіше обирають для своїх урочистостей сучасні музичні стилі – від поп-музики до електронної та рок-музики. Крім того, велика популярність набули сучасні ремікси та мікси традиційних пісень, що робить святкування більш індивідуальними та сучасними. Один із найбільших факторів, що вплинув на зміни в музичних уподобаннях, – це технологічні інновації. Стрімінгові платформи, такі як Spotify, Apple Music, YouTube, змінили спосіб слухання музики, а також відкрили доступ до необмеженого музичного контенту з різних куточків світу. Замість того, щоб обмежуватися локальними жанрами чи певними стилями, пари тепер мають можливість створити плейлист, який відповідає їхнім особистим смакам. Також новітні технології змінили спосіб виконання музики. Сучасні DJ використовують цифрові контролери, програмне забезпечення для змішування треків та ефекти, що дозволяє створювати нові аранжування та переробляти класичні твори під сучасні ритми. Це дозволяє зробити кожен момент весілля унікальним, підкреслюючи індивідуальність молодят і їхніх гостей.

Незважаючи на зміни, багато пар все ще прагнуть зберегти елементи традиційних весільних обрядів. Це може включати виконання традиційних пісень, використання національних костюмів або проведення обрядів благословення молодих. Такі елементи часто адаптуються до сучасних умов, зберігаючи свою символіку та значення [45].

Одним із важливих аспектів сучасних змін у музичних традиціях є персоналізація. Якщо раніше весільна музика часто слідувала традиційним канонам, то сьогодні пари мають можливість вибирати музику, яка відображає їхні особисті смаки та історії. Можна замовити ремікси на улюблені пісні, створити персоналізовану композицію для першого танцю чи обміну обітницями. Це дозволяє значно глибше виразити емоції та зробити святкування унікальним.

Зміни в музичних вподобаннях та традиціях відображають не тільки зміну культури та технічних можливостей, а й зміну самої природи святкувань.

Технології зробили музику більш доступною та персоналізованою, відкриваючи нові можливості для індивідуального вираження через музику. Водночас, ці зміни сприяли зменшенню зв'язку між традиціями та сучасними практиками, що іноді призводить до уніфікації та стандартизації вибору музики на святкуваннях. Незважаючи на це, сучасні технології дозволяють зробити кожне весілля, кожну подію більш унікальними та адаптованими до індивідуальних переваг молодят.

### **Висновок до розділу 3.**

Весільна музика є важливою складовою частиною культурної ідентичності Волині, відображаючи її традиції, історію та соціальні особливості. Однак з часом музичні компоненти весільних обрядів цієї території зазнали значних змін, викликаних як внутрішніми процесами в самій культурі, так і зовнішніми впливами, зокрема розвитком технологій і глобалізацією культурних трендів.

У минулому музика на весіллях Волині була обмежена переважно народними мелодіями та піснями, виконаними живими музикантами на традиційних інструментах – гармоніках, баянах, скрипках. Музичний репертуар був тісно пов'язаний з обрядовими етапами весільного процесу, кожен з яких мав свою специфічну музичну складову, що супроводжувала певні дії та ритуали. Так, наприклад, на весільному обряді «виводиння молодої» звучали певні мелодії, що символізували прощання з дівочим життям, а під час «першого танцю» молодят – особливі композиції, що вказували на початок нового етапу їхнього життя. З розвитком сучасних технологій і змінюваних соціокультурних умов, весільна музика Волині зазнала значних трансформацій. Одна з головних тенденцій – це глобалізація та доступність різноманітних музичних стилів і жанрів. Стрімінгові платформи та цифрові технології зробили доступними величезні архіви музики з усього світу, що дозволило молодят включати в свої весільні програми не лише народні пісні, але й популярні хіти, електронну музику та ремікси. Такий вплив не тільки розширив музичний вибір, а й змінив

саму структуру святкової музики, роблячи її більш універсальною та інтернаціональною.

Ще одним важливим аспектом є змішування традиційних і сучасних музичних елементів. На сучасних весіллях Волині все частіше можна побачити поєднання народних пісень з сучасними аранжуваннями або реміксами. Технології дозволяють адаптувати традиційні композиції під сучасні музичні стилі, зберігаючи автентичність, але надаючи їм нову енергію. Таке поєднання створює унікальну атмосферу, де старовинні мотиви органічно поєднуються з новими звуковими ефектами, створюючи динамічну та емоційну атмосферу для молодят та гостей. У таких умовах весільна музика стає не лише культурним елементом, а й важливим інструментом для самовираження молодят. Технології також відкрили нові можливості для персоналізації музичних моментів на весіллях. Замість того щоб обирати з обмеженого набору стандартних пісень, молодята мають можливість створювати свої унікальні плейлисти, що відображають їхній індивідуальний стиль та смаки. Музика тепер може бути адаптована до будь-якого етапу свята, змінюватися за настроєм та бажанням пари. Ці зміни також впливають на сам процес виконання – сучасні DJ та музиканти використовують цифрові технології для створення ефектів та змішування треків, що робить святкову атмосферу ще більш динамічною та захопливою.

Однак важливо зазначити, що ці зміни не призводять до повної втрати традицій. На сучасних весіллях Волині традиційні музичні елементи, такі як народні пісні та обрядові мелодії, все ще займають важливе місце. Більш того, існує тенденція до відродження та збереження локальних традицій у музичних компонентах весільних обрядів. Молодята все частіше бажають зберегти елементи своєї культурної спадщини, тому на їхніх святках можна зустріти не лише нові музичні стилі, а й місцеві фольклорні композиції, виконувані в традиційному стилі.

Загалом, зміни в музичних компонентах весільних обрядів Волині відображають ширші процеси змін у культурі та суспільстві. Сучасні технології

сприяли більшому розмаїттю музичних стилів і форм, дозволили зберегти та адаптувати традиції, а також дали можливість для більш глибокої персоналізації весільних урочистостей. Однак, зберігаючи зв'язок із минулим, сучасні весілля не тільки вшановують традицію, але й відкривають нові горизонти для творчості та самовираження.

## ВИСНОВКИ

Дослідження музичної культури Волині дозволило глибше усвідомити унікальні риси історичної та культурної спадщини України, багатогранну взаємодію традицій, історичних соціокультурних процесів та сучасних тенденцій. Унікальність музичної культури Волині полягає у збереженні автентичних жанрів, інструментальних технік та вокальних традицій, які передаються з покоління в покоління. Це не лише елемент мистецької творчості, але й важливий інструмент соціальної ідентифікації та збереження культурної пам'яті.

У межах роботи було продемонстровано, що народна музика Волині не втратила своєї актуальності. Навпаки, вона набуває нового життя завдяки зусиллям мистецьких колективів, фольклорних ансамблів, музичних шкіл та освітніх закладів, таких як Волинський національний університет імені Лесі Українки. Вони не тільки зберігають традиції, а й популяризують їх у сучасному соціокультурному просторі.

Обґрунтовано, що сучасна весільна музика Волині зазнала значних трансформацій під впливом глобалізації, розвитку технологій і змін у смаках молоді. Поряд із традиційними піснями з'являються нові музичні форми, які поєднують елементи фольклору та сучасних стилів. Це сприяє створенню динамічного музичного середовища, яке зберігає історичну автентичність і водночас відкриває нові можливості для самовираження.

Аналіз весільної музики Волині як однієї з найяскравіших складових регіональної культури виявив її багатофункціональність. Весільна музика реалізує естетичну, емоційну, комунікативну та ритуальну функції. Вона супроводжує всі етапи весільного обряду, від заручин до завершення святкувань, створюючи унікальну атмосферу та сприяючи збереженню ключових традицій.

Доведено, що сучасна весільна музика Волині зазнала значних трансформацій під впливом глобалізації, розвитку технологій і змін у смаках

молоді. Поряд із традиційними піснями з'являються нові музичні форми, які поєднують елементи фольклору та сучасних стилів. Це сприяє створенню динамічного музичного середовища, яке зберігає історичну автентичність і водночас відкриває нові можливості для самовираження.

Також було проведено дослідження обряду розподілу короваю на Камінь-Каширщині, який репрезентує завершальний етап весільного святкування, що поєднує сакральність, родинні цінності та унікальні регіональні традиції. Молитви, обрядові пісні, танці та символіка короваю підкреслюють глибину культурної спадщини та забезпечують передачу традицій між поколіннями. Обряд є яскравим прикладом збереження національної ідентичності та важливим елементом української культурної спадщини. Обряд розподілу короваю – це своєрідний культурний код, що репрезентує українську традицію, інтегруючи її в сучасність. Його особливості, як-от: молитви, пісні й символічні дії, відображають унікальність Камінь-Каширських звичаїв, зв'язок між поколіннями. Збереження та популяризація цього обряду сприяє збагаченню національної культури та збереженню культурної ідентичності населення регіону.

Визначено, що різноманітні форми традиційної музичної культури Волині відіграють значну роль у збереженні культурної ідентичності регіону. Хоровий спів, інструментальні ансамблі, використання таких традиційних інструментів, як ліра чи цимбали, не тільки підтримують давні традиції, але й стають джерелом натхнення для сучасних митців. Таким чином, музика Волині, зокрема у контексті весільних обрядів, залишається важливим елементом регіональної ідентичності та культурної спадщини. Її дослідження є необхідним для збереження традицій та їх адаптації до сучасних умов. Збалансоване поєднання минулого і сучасного, яке демонструє розвиток музичної культури Волині, відкриває перспективи для подальших наукових досліджень, а також сприяє утвердженню національної культури в глобальному контексті.

**Перспективи подальших досліджень** – дослідити елементи крос-культурної взаємодії в розвитку традиційної музичної спадщини, представленої

у волинських весільних обрядах. Зокрема, важливо визначити вплив інших етнічних та культурних груп на формування музичних традицій Волині, а також простежити, як транснаціональні культурні процеси сприяли зміні або збереженню автентичних елементів. Подальше дослідження може включати аналіз запозичених мотивів, інструментальних прийомів і гармонійних рішень, що інтегрувалися у весільну музику Волині під впливом сусідніх регіонів і культур. Важливо також дослідити сучасну взаємодію традиційної музики Волині з іншими музичними напрямками, що відбувається в умовах глобалізації. Перспективними напрямками є створення цифрових архівів для збереження документальних матеріалів, дослідження ролі музичної імпровізації в обрядовій практиці, а також організація міжкультурних музичних проєктів, які сприятимуть популяризації волинської музичної спадщини у світовому контексті.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благословення батьків на весіллі: найважливіше про давній обряд. URL: [https://hotwed.com.ua/ukrayinska-vesilna-tradytsiya-blagoslovennya-molodykh#google\\_vignette](https://hotwed.com.ua/ukrayinska-vesilna-tradytsiya-blagoslovennya-molodykh#google_vignette)
2. Болібрux Л. Звичай та обряди, пов'язані з підготовкою до розподілу весільного короваю в українців південно-західного історико-етнографічного регіону. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/4-12.pdf>
3. Важливі весільні обряди: як проходить сватання? URL: [https://hotwed.com.ua/vesilni-tradytsiyi-obryady-zvychayi/vazhlyvi-vesilni-obryady-yak-prokhodyt-svatannya#google\\_vignette](https://hotwed.com.ua/vesilni-tradytsiyi-obryady-zvychayi/vazhlyvi-vesilni-obryady-yak-prokhodyt-svatannya#google_vignette)
4. Васюріна А. Музика у світових релігіях: особливості вияву. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39541/16-Vasyurina.pdf?sequence=1>
5. Весільна традиція. Благословення молодих батьками. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AeZhAPvWkxU>
6. Вовк Х. Студія з української етнографії та антропології. Київ. Мистецтво. 1995.
7. Гавриленко В. Музика в житті української родини. Київ: Освітній процес. 2024.
8. Гафич Г.С. Бойківські весільні пісні та обряди : структура, тематика, особливості функціонування. URL: [https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/Boykivski-vesilni-pisni-ta-obriady\\_Hafych-Halyna.pdf](https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/Boykivski-vesilni-pisni-ta-obriady_Hafych-Halyna.pdf)
9. Глушук Т. Музично-виконавське мистецтво, як об'єкт дослідження українського мистецтвознавства. URL: <https://journals.uran.ua/kis/article/view/148408>
10. Горошко-Погорецька Л.М. Традиційне українське весілля URL: [https://vue.gov.ua/Традиційне\\_українське\\_весілля](https://vue.gov.ua/Традиційне_українське_весілля)
11. Давидюк В. Поетика західнополіського весілля : монографія / В. Давидюк, Л. Ковальчук. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 532 с. URL:

<https://lutsk.rayon.in.ua/news/672996-u-lutsku-prezentuvali-monografiyu-pro-traditsii-poliskogo-vesillya>

12. Довженко О. Українська пісня – це бездонна душа українського народу. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/sochm/printout.php?id=107>

13. Етнографія України. Львів: Світ. 1994. 520 с.

14. Жубіль Р., Жубіль Г. Сучасне весілля по-українськи. URL: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=9719>

15. Культура і побут населення України. Київ. Либідь. 1993.

16. Іван Франко. Листи до О. М. Рошкевич. URL: <https://www.i-franko.name/uk/Corresp/1878/1878-08-omr.html>

17. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. URL: <http://surl.li/ldwpp1>

18. Іванова С. В. Сімейні обряди України, Київ: Довіра. 2023.

19. Коменда О.І. Характеристика журних (весільних ліричних) наспівів Волині. *Історія музичної культури: навчально-методичні матеріали*. Луцьк: Вежа-Друк. 2018. 134 с. С. 10–14. URL: [https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/14827/1/%D0%86%D0%9C%D0%9A%202018\\_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf](https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/14827/1/%D0%86%D0%9C%D0%9A%202018_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf)

20. Шкляєва Н. В. Жалко Т. Й. Обряд сватання як один з елементів передвесільної обрядовості населення Західного Полісся та західної частини Волині. 2005. URL: [https://lntu.edu.ua/sites/default/files/fls/zbirnyk\\_2021\\_14\\_04.docx.pdf](https://lntu.edu.ua/sites/default/files/fls/zbirnyk_2021_14_04.docx.pdf)

21. Шкляєва Н. В., Скляренко Н.В. Традиційний весільний одяг молодих в народній обрядовості населення Західного Полісся та західної частини Волині. URL: [https://lntu.edu.ua/sites/default/files/fls/zbirnyk\\_2021\\_14\\_04.docx.pdf](https://lntu.edu.ua/sites/default/files/fls/zbirnyk_2021_14_04.docx.pdf)

22. Костюк Л. В. Весільні обряди південно-східної України. URL: <https://ukrainian-traditions-2023>

23. Климчук В. Л. Пісенна традиція на Волині. Харків: Харківський університет. 2022.

24. Коровай – невід’ємний атрибут традиційного українського весілля. Боратинська сільська рада. 2024. URL: <http://surl.li/nhkyqz>
25. Левчик Н., Камінчук О. Українське весілля: основні етапи та пісенний супровід. *Українська література*. Київ: ТОВ «ЛДЛ», С. 9–15. URL: <http://surl.li/xmovwb>
26. Лозинський Й. Українське весілля. Київ: Наукова думка.
27. Літвінова С., Цибульська О. До 150-річчя від дня народження Лесі Українки. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5458>
28. Лавріненко Т. Традиції та звичаї українського весілля. Суми: Прайм.
29. Музичні стрімінгові платформи в аспекті розбудови національно-культурної ідентичності. URL: <http://arts-series-knukim.pp.ua/article/view/282458>
30. Науменко С. І. Музичне мистецтво як соціальне явище. URL: <http://surl.li/jtfubp>
31. Немець В. Волинсько-поліські паралелі у структурі сватання і оглядин, друга половина XIX – перша половина XX. URL: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2010/31/articles/0.pdf>
32. Наукові записки: Весілля. Книга друга. Київ. 1970.
33. Окроплення свяченою водою та обсіпання молодих. URL: <https://vesilla.com.ua/porada/1994-okroplennyam-svyachenoyu-vodoyu-ta-obsipannya-molodih.html>
34. Ой до трьох раз, Марусенько, до трьох раз. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DiyjjWePAvU>
35. Патута Г. Українські традиції випікання короваю: погляд через століття. URL: <https://boratyn.ukraina.org.ua/news/ukrayinski-tradytsiyi-vupikannya-korovayu-pohlyad-cherez-stolittya>
36. Пастух Н. Зміни в символіці сучасної весільної обрядової пісенності українців. URL: <http://surl.li/wjpprk>
37. Потрапелюк В. А. Весільні пісні, записані з голосу Лесі Українки, умови та рівень збереження цих текстів в сучасних записах. URL: <http://surl.li/suudwe>

38. Рильський М. Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього. URL: <http://surl.li/hgсхuk>

39. Стрилюк Г. М. Весільна обрядовість етнічної Волині. URL: [https://galyna-stryliuk.at.ua/load/pozaurochna\\_dijalnist/vesilna\\_obriadovist\\_etnichnoji\\_volini/4-1-0-19](https://galyna-stryliuk.at.ua/load/pozaurochna_dijalnist/vesilna_obriadovist_etnichnoji_volini/4-1-0-19)

40. Сучасні джерела про музичні традиції в Україні. URL: <http://conference.nbuв.gov.ua/report/view/id/1520>

41. Тимошенко Г. А. Весільні пісні Чернігівщини. URL: <https://philosophy.ua/publications/vesilni-pisni-chernigivschny>

42. Українські весільні пісні: золота спадщина культури і традицій. URL: [https://hotwed.com.ua/ukrayinski-vesilni-pisni-zolota-spadschnyna-kultury-i-tradytsiy#google\\_vignette](https://hotwed.com.ua/ukrayinski-vesilni-pisni-zolota-spadschnyna-kultury-i-tradytsiy#google_vignette)

43. Українське весілля: традиції та звичаї про які варто знати. URL: <https://fanmuza.com/ukrayinske-vesillya-tradycziyi-ta-zvychayi-pro-yaki-varto-znaty/>

44. Українська музична культура в мистецько-освітньому просторі 20-21 століть. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2296> \

45. Українська музика: традиції і новаторство. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/hlebnikova-art-7-class-2015/1.php>

46. Фіть Н. Як на Волині весілля святкували. URL: <https://www.hroniky.com/articles/view/452-iak-na-volyni-vesillia-sviatkuvaly>

47. Хроніки Любарта: Як на Волині весілля святкували. URL: <https://www.hroniky.com/articles/view/452-iak-na-volyni-vesillia-sviatkuvaly>

48. Хохлова Н.І. Обряд випікання весільного короваю. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=gA9yJEUd3YE>

49. Цигульська Н. Весільний обряд на Чернігівщині. Київ: Літературна спадщина. 2023.

50. Черленяк І. Атрибути та обрядодії весільного циклу на Закарпатті: семантика, семіотика та символіка. Народознавчі зошити. 2017. №2. С. 380390.

51. Шкляєва Н., В. Николюк Т. В. Весільна обрядовість та звичаї хрещення дітей у народній прозі західного Полісся та західної частини Волині. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-1/34>
52. Шептицький А. Українське весілля та його символіка. *Твори (аскетико-моральні)*. - Львів: Основа. 2013.
53. Шиманський П.Й. Хорова творчість волинських композиторів першої половини ХХ століття. URL: [https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20335/1/horova\\_tv.pdf](https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20335/1/horova_tv.pdf)
54. Щербак О. Обряд весільного хліба на Волині. URL: <https://ukrainer.net/uk/obriad-vesilnogo-khliba-na-volyni/>
55. Ясіновський Ю. П. Пісенний фольклор і музичне мистецтво. URL: <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult218.htm>
56. Як музика впливає на емоційний стан людини: наука та магія звуку, Сутність. URL: <https://sutnist.com/blog/how-music-affects-you/>

## ДОДАТОК А

Пісня «Святий короваю» записана мною на відео 4 жовтня 2020 року, на одному з весіль у селі Бузаки, Камінь-Каширського району Волинської області, адже цей звичай є одним із яскравих прикладів народної творчості, характерної для нашого регіону. Ця пісня відображає багатство української весільної обрядовості та символіку, яка є невіддільною частиною культури регіону. Текст і мелодія пісні створені народом і передавалися з покоління в покоління, тому вона зберігає щирість і простоту, притаманну фольклору.

Святий короваю, на терсовім столі,  
 Молодий (ім'я нареченого), то ж твоя заслужива!  
 Я Богові вірно служив, короваю заслужив.

Святий короваю, на терсовім столі,  
 Молодий (ім'я нареченого), то ж твоя заслужива!  
 1. Я батечку вірно служив, короваю заслужив.

Святий короваю, на терсовім столі,  
 Молодий (ім'я нареченого), то ж твоя заслужива!  
 2. Я матінці вірно служив, короваю заслужив.

Святий короваю, на терсовім столі,  
 Молодий (ім'я нареченого), то ж твоя заслужива!  
 3. Я сестричці вірно служив, короваю заслужив.

Святий короваю, на терсовім столі,  
 Молодий (ім'я нареченого), то ж твоя заслужива!  
 4. Я братику вірно служив, короваю заслужив.

Святий короваю, на терсовім столі,  
 Молодий (ім'я нареченого), то ж твоя заслужива!  
 5. Я родині вірно служив, короваю заслужив.

Святий короваю, на терсовім столі,  
 Молодий (ім'я нареченого), то ж твоя заслужива!

Весільний коровай — це символ добробуту, щастя та гармонії молодої пари. Його прикрашали традиційними візерунками, а під час весілля він ставав центром уваги. Пісня виконується під час розподілу короваю, що є кульмінаційним моментом свята. У кожному куплеті наголошується на тому, як наречений (молодий) вірно служив своїм ближнім: Богу, батькам, сестрам, братам, родині. Це показує, що шана до родини й праця заради інших є основою гарного життя та заслуговують на нагороду у вигляді благословення короваєм.

Короваю надається статус святого. Він уособлює не тільки матеріальну нагороду, а й духовний зв'язок, оскільки вважалося, що благословенний коровай приносить молодятam добробут і гармонію. Текст пісні вчить молодь, що добробут приходить через віру, любов і шанобливе ставлення до рідних. Це важливий приклад збереження народної педагогіки.

Пісня є невід'ємною частиною усної традиції Полісся. Її виконання супроводжується не лише співом, але й специфічними обрядовими діями. Наприклад, розподіл короваю символізував єднання двох родин та їхню готовність допомагати одне одному.

Музика цієї пісні також має особливий ритм, який підкреслює важливість моменту. Її співали хором, що створювало атмосферу урочистості та спільності. Таким чином, пісня не лише розважала гостей, а й об'єднувала їх.

У сучасних умовах такі пісні, як «Святий короваю», мають особливу цінність, оскільки вони допомагають підтримувати зв'язок із культурним корінням. Виконання пісні на весіллях сприяє збереженню давніх обрядів і їхньому передачі наступним поколінням.

Ця пісня є своєрідним нагадуванням про те, що традиції українського народу це не лише красива музика та слова, а й глибокий філософський зміст. Її виконання підтримує зв'язок між поколіннями та закріплює національну ідентичність.